

MO/

Samenlevingsopbouw

Winter 2008

Vakconferentie

20 FEB. 2009

- *Kansen bewoners centraal in stedelijke vernieuwing 'nieuwe stijl'*
- *Eigen krachten van bewoners in achterstandswijken aanspreken met empowerment*
- *Allianties tussen opbouwwerk en partners*
Verslag vakconferentie 2008

27e jaargang, nummer 219

4. **Stedelijke vernieuwing 'nieuwe stijl'**, *Eva Bosch en Ton van der Pennen*
Niet alleen woningen, buurtvoorzieningen en -contacten, maar zeker ook het stimuleren van de kansen van bewoners in hun persoonlijk leven, zijn tegenwoordig pijlers in de stedelijke vernieuwing 'nieuwe stijl'.

10. **Paddepoel Groningen, een jaar na de Wmo-proeftuin**, *Catrinus Egas*

De Wmo-proeftuin was een mooie kans om aan anderen te laten zien hoe ook het opbouwwerk een belangrijke rol kan spelen bij allerlei aspecten van de Wmo. De proeftuin draait nog steeds, zij het onder een andere noemer, want de activiteiten zijn opgegaan in het 'reguliere' opbouwwerk.

14. **Zelfstandig wonen in de wijk, Over het ideaal van vermaatschappelijking en de praktijk van eenzaamheid**, *Loes Verplanke en Jan Willem Duyvendak*

De auteurs onderzochten hoe het kwetsbare groepen als psychiatrische patiënten en verstandelijk beperkten vergaat sinds zij verhuisden van de inrichting naar een gewone stadswijk. Zij blijken zich niet altijd even goed thuis te voelen in hun nieuwe woonomgeving.

18. **Cartoon, 'Zijn ze gek geworden? Wat is dit voor iets mafs?'**, *Marnix Rueb*

20. **De Pijler: '25 jaar in beweging'**, *Catrinus Egas*

De auteur gaat in op de veranderende rol van de beroepskracht in de afgelopen 25 jaar van het bestaan van de Limburgse uitkeringsgerechtigdenorganisatie de Pijler.

25. **Wereldtaartenboek 'Zo zoetjes aan'**

Twintig vrouwen geven niet alleen een familierecept prijs, ze vertellen ook over hun achtergrond, land, cultuur en komst naar Nederland.

26. **Tussen zelfsturing en paternalisme, Inhoud geven aan empowerment**

In de onlangs verschenen publicatie *Tussen zelfsturing en paternalisme* gaan Radboud Engbersen, Ard Sprinkhuizen, Matthijs Uyterlinde en Vasco Lub aan de hand van het begrip empowerment in op de vraag hoe de eigen krachten van burgers in achterstandswijken kunnen worden aangesproken en ontwikkeld.

29. **Opbouwwerk, 'Het is altijd het beroep van de toekomst geweest'**

Het promotieonderzoek van Marta Dozy aan de Universiteit van Leiden naar de beroepsontwikkeling

13.

25.

37.

van het opbouwwerk, kan met recht het standaardwerk over opbouwwerk worden genoemd.

30. **Gewoon een goede buur**, *Anne-Marie van Bergen*
In de publicatie 'We zijn gewoon een goede buur' staat de vraag centraal of en hoe wijkservicepunten kunnen bijdragen aan het langer zelfstandig wonen van ouderen en mensen met beperkingen.
32. **Kiezen voor regie in woonservicewijken**
33. **Armoede Live!**
34. **Kern met pit: Win de wens van je buurt, Wedstrijd daagt bewoners uit buurt te verbeteren**

In deze editie vindt u zoals gebruikelijk het verslag van de **Vakconferentie Opbouwwerk 2008** op 13 november in Nieuwegein. De samenwerking met bestaande (en potentiële) strategische partners van het opbouwwerk stond tijdens deze conferentie centraal: de gemeente als grootste opdrachtgever, maar ook de samenwerking met corporaties, politie en andere zorg- en welzijnsinstellingen. Belangrijk aandachtspunt was de rol en de plaats van het opbouwwerk in deze nieuwe verbanden.

Verder vindt u in dit nummer een bijdrage van Eva Bosch en Ton van der Pennen over **stedelijke vernieuwing 'nieuwe stijl'**, waarin na de herstructurering en de aandacht voor sociale vraagstukken zich een nieuw perspectief aandient: het stimuleren van de sociale mobiliteit van burgers.

Catrinus Egas bezocht de wijk Paddepoel in Groningen, waar met de Wmo-proeftuin een jaar is gewerkt aan 'het bevorderen van de leefbaarheid en sociale cohesie in wijken en buurten' en nam de rol van 25 jaar beroepskrachten bij een zelforganisatie onder de loep. Op de vraag **hoe de eigen krachten van burgers in achterstandswijken aan te spreken en te ontwikkelen**, gaan Radboud Engbersen, Ard Sprinkhuizen, Matthijs Uyterlinde en Vasco Lub in met hun publicatie *Tussen zelfsturing en paternalisme*. Ze doen dat aan de hand van het begrip empowerment. Verder vindt u in deze editie natuurlijk de vertrouwde cartoon van Marnix Rueb, een **onderzoek naar de beleving van verstandelijk beperkten na hun verhuizing van de inrichting naar een gewone stadswijk**, een wereldtaartenboek en nog veel meer. De redactie wenst u een goed 2009!

Vakconferentie 2008: Allianties tussen opbouwwerk en partners

- 33. **Inleiding vakconferentie**
- 34. **Opbouwwerk bedreigd of bondgenoot?**, Wim Reedijk (Aedes)
- 38. **Workshop: Wooncorporatie in de regierol**, Coby van Geffen
- 42. **Gemeente en opbouwwerk: het gouden duo model**, Catrinus Egas
- 46. **Wijkgezondheidswerk: zorg en welzijn samen in de wijk**, Kitty van den Hoek

Samenstelling en redactie:
Fenny Gerrits, (hoofdredactie),
Coby van Geffen (eindredactie),
Catrinus Egas.

Administratieve ondersteuning:
Adrepak, Postbus 45666, 2504 BB
Den Haag; tel: 070-359 0713;
fax: 070-329 5168,
email: abo@adrepak.nl

Cartoon pag.18 Marnix Rueb.

Foto/illustratie omslag:

Redmar Kruihof

Vormgeving/DTP: John Struiken.

Druk: Stimio Tiel.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs bedraagt

€49,- voor het eerste en €44,- voor

het tweede en verdere abonnementen.

Losse nummers kosten €12,50

(Prijzen exclusief portokosten.)

Opzegging van abonnementen dient

schriftelijk vóór 1 december te

geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

MO/Samenlevingsopbouw,

Catharijnesingel 47

3511 GC Utrecht

Telefoon: 030-7892182.

Faxnummer: 030-789 2111

E-mail:

opbouwwerk@movisie.nl

Vanwege de gestegen prijzen van de toeleveranciers van MO/Samenlevingsopbouw ziet de uitgever zich genoodzaakt de tarieven te verhogen naar 49,- euro per abonnement, ingaande het jaar 2009. Elk volgende abonnement kost dan 44,- euro.

Na jaren van vasthouden aan de dezelfde (lage) prijs is het inmiddels onontkoombaar de abonnementsprijs enigszins aan te passen aan de veranderde omstandigheden. Wij rekenen op uw begrip.

Advertentie tarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar. Kopijsluitingsdatum volgende nr.: 15-3-2009

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Stedelijke vernieuwing

Er is een nieuwe wind gaan waaien, een wind die de bewoners van de zwakkere wijken als scheepjes vooruit wil blazen naar nieuwe horizonten. Stedelijke vernieuwing 'nieuwe stijl' betekent burgers faciliteren en voorwaarden scheppen voor het pakken van kansen in hun leven. Dat is de boodschap die naar voren komt uit het VROM-raad advies Stad en Stijging (2006). Het advies vormt op dit moment een belangrijke inspiratie voor wijkprogramma's in heel Nederland, zeker waar het zogenoemde Vogelaarwijken betreft.

Stedelijke vernieuwing is lange tijd synoniem geweest aan verbetering van de woningvoorraad en de ruimtelijke kwaliteit. Dit kan als eerste perspectief worden onderscheiden (herstructurering). In een tweede perspectief krijgen sociale vraagstukken meer aandacht in het wijkvernieuwingsproces; vraagstukken omtrent bewonerssamenstelling en samenlevingsopbouw (revitalisering). Wat dit laatste betreft gaat het om verbetering van de sociale cohesie, veiligheid, het gebruik van en de omgang met elkaar in de publieke ruimte om tot een hogere leefbaarheidsgraad te komen. Volgens het advies is het nu tijd om een derde perspectief ruimte te geven. Dit zonder de reeds vertrouwde activiteiten achter zich te laten: bouwen met een verbrede opgave, oftewel het realiseren van 'maatschappelijk vastgoed' (dit omvat de fysieke infrastructuur voor sociale voorzieningen in de wijk, zoals brede scholen en multifunctionele accommodaties). Het nieuwe perspectief is erop gericht de sociale mobiliteit van de bewoners te stimuleren. Niet alleen de woningen, niet alleen de buurtvoorzieningen en -contacten, maar zeker ook de kansen die bewoners hebben in hun persoonlijk leven, zullen als het

aan de VROM-raad ligt vanaf nu pijler worden in de stedelijke vernieuwing. Van der Land (2007) ziet het derde perspectief zelfs als een nieuw paradigma waarin de potentiële baten van stedelijke vernieuwing voor individuele bewoners het uitgangspunt zijn. Bewoners worden daarmee op een andere manier betrokken bij de vernieuwing van de stad, zo stelt hij. In het 'oude' paradigma gaat het om het verkrijgen van bestuurlijk draagvlak. Ook is het stimuleren van betrokkenheid bij de buurt (samenlevingsopbouw) onderdeel van het 'oude' paradigma. In het nieuwe paradigma is de inzet om bewoners een steuntje in de rug te geven op hun weg naar een betere baan, een beter huis, een betere opleiding en ontwikkeling van de capaciteiten.

Sociale stijging in de praktijk

Bewonersinitiatieven voor buurt ondersteunen

Op verschillende plaatsen in Nederland geven welzijn, corporaties en gemeenten al uitdrukking aan het stijgingsperspectief, variërend van individueel gerichte 'achter de voordeur projecten' tot het aanbieden van wijkbudgetten voor bewonersinitiatieven. Dat

geeft meteen de meersporigheid van dit beleid weer: van bewoners wordt verwacht dat ze sociaal kunnen stijgen door bijvoorbeeld participatie in op buurtbeheer gerichte wijkinitiatieven en/of door gebruik te maken van individuele hulptrajecten voor problemen binnen het huishouden.

Het eerste spoor is het stimuleren van bewoners om zich te *ontplooiën via eigen buurtinitiatieven*. Hiervoor worden door corporaties en gemeenten vaak wijkbudgetten ingezet, te besteden door bewoners. Het gaat er dan nadrukkelijk om dat bewoners eigen initiatieven voor de buurt uitwerken, waarbij de professionele instellingen gepaste afstand nemen van het planproces. Bewoners bepalen dan zelf welke initiatieven worden bekostigd en wie het initiatief uitvoert: zichzelf of bijvoorbeeld ambtenaren of een adviesbureau. Onderzoekers van de Tilburgse Universiteit noemen dit de derde generatie participatiepraktijk (Oude Vrielink en Wijdeveen, 2008). Deze participatievorm gaat verder dan het (kritisch) laten toetsen van plannen (inspraak) of het mede vorm geven aan beleid (coproductie), want het biedt de bewoners de mogelijkheid om het beleid zelf te initiëren en mede vorm te geven.

Derde generatie participatie past binnen het stijgingsperspectief; projectmatig actief en creatief zijn verbreedt de capaciteiten van bewoners, zo is de beleidstheorie. Als het bewoners, eventueel met ondersteuning, lukt om in de buurt een eigen idee van de grond te krijgen, levert dat ervaringskennis, (nieuwe) sociale netwerken en zelfvertrouwen op. Op zich is deze bestuurlijke betrokkenheid misschien nog geen stap in de woon- werk- of opleidingscarrière, maar het kan daar wel een voorbode van zijn. Door deelname aan het planproces ontwikkelen bewoners wat genoemd wordt democratische vaardigheden. Zoals eerder durven optreden: zich kenbaar maken tegen de professionals en hun instellingen die zij vertegenwoordigen; een positie in het besluitvormingsproces verwer-

'nieuwe stijl'

Stratwettijtelten in de Rotterdamse wijk Hoogvliet waar een van de grootste stedelijke vernieuwingsoperaties in Nederland wordt uitgevoerd

ven en hiervoor draagvlak verkrijgen bij de achterban.

'Achter de voordeur'

Een andere benadering binnen het stijgingsperspectief, meestal geïnitieerd door corporaties, zijn activerende gesprekken met mensen thuis, vaak onder de noemer 'Achter De Voordeur'. Bewoners worden in een Achter De Voordeur project door corporatiemedewerkers of door ingehuurde professionals (welzijnswerkers) bezocht om in gesprek te komen. Het gaat bijna altijd om mensen waarvan de woning in een sloopgebied staat, waar in ieder geval sprake is van verregaande fysieke vernieuwing, maar de gesprekken gaan over schulden, spaaklopende opvoeding, of andere problemen binnen het gezin die om oplossingen vragen.

In een nieuwsbrief over het project in Oud-Woensel, Eindhoven, staat het zo: "De huisbezoeken gaan nadrukkelijk niet over persoon-

lijke woonwensen of een verhuiskostenvergoeding. Dat komt later aan bod. Waar gaat het dan over? Over zaken die bewoners zelf belangrijk vinden: wonen, leefbaarheid, welzijn en gezondheid, werk, opleiding, opvoeding en contacten in en buiten de buurt." Bij Achter De Voordeur projecten wordt als het ware geprobeerd de drempel naar hulp vragen te slechten door als corporatie zelf over de voordeurdrempel van de bewoners te stappen en hulp aan te bieden. Huisvestingsproblemen kan de corporatie zelf behandelen, maar verder betekent hulp bieden in de praktijk mensen doorverwijzen naar professionele welzijnsinstanties. De baliefunctie van het algemeen maatschappelijk werk wordt dus naar de zithoek thuis gebracht. Het vervolgens ingezette hulptraject kan leiden tot stijging op een van de onderscheiden ladders van stijging (arbeid, wonen, onderwijs en vrije tijd). In veel gevallen zal echter sprake zijn van probleempre-

ventie of probleemoplossing en is stijging nog niet in beeld.

Achter de Voordeur gesprekken kunnen (daarnaast) ook dienen voor het inventariseren van (behoeften aan) ideeën voor de buurt of de straat. De initiatieven waar mensen thuis mee komen, kunnen belangrijk zijn voor het vormgeven aan 'integrale wijkvernieuwing' met en door de bewoners,

Motivaties voor een nieuw paradigma

Het nieuwe paradigma heeft dus al geleid tot de (her)ontdekking van beleidspraktijken door corporaties en in haar kielzog het welzijnswerk. Maar wat zijn de motivaties, om sociale stijging tot leidraad te kiezen? En wat heeft het nieuwe perspectief bewoners te bieden?

De VROM-raad is al in de inleiding van het advies duidelijk over haar doelen. Door toepassing van het sociale stijgingsperspectief moet niet alleen het huishouden, maar uitein-

delijk de hele stad er beter voor komen te staan. De raad zet uiteen dat mensen behoefte hebben aan ontplooiing, en de stad behoefte heeft aan mensen die zich ontplooid hebben. Hoe beter het potentieel van de bewoner benut wordt, des te beter dat is voor de economische slagkracht van de stad. Het sociale stijgingsperspectief dient dus twee meesters: de kansarme stedeling en de competitieve stad. De wijk, het schaalniveau tussen burger en stad, lijkt er in de VROM-visie een beetje tussenuit gevallen te zijn. Wanneer de zelfontplooiingsinitiatieven van burgers zich toevallig op de wijk richten, is dat mooi, maar buurtparticipatie is geen voorwaarde voor stijging of goed burgerschap. Gestegen stedelingen hoeven ook niet voor de wijk, maar wel voor de stad behouden te worden. Hoewel het voor het sociaal kapitaal van de buurt wenselijk is dat zij blijven, mag stijging langs de woonladder dus ook verhuizen naar 'een betere buurt' betekenen.

Voor corporaties lijkt het misschien vreemd om allereerst in de bewoners, en dan pas in de buurt (het wonen) te gaan investeren. Het is nogal een denkstap om het reilen en zeilen van de buurt op te vatten als de verzameling levenslopen van haar huurders. Het lijkt echt op het inruilen van 'stenen voor mensen', en vervolgens gaat het bij 'mensen' dan niet om 'gemeenschappen' maar om individuen. Toch is deze benadering ook voor corporaties een logische stap, want als er al ooit grote samenhang en eenvormigheid tussen huishoudens in wijken heeft bestaan, dan is dat inmiddels

geen goed uitgangspunt meer voor sturing. Door individualisering en differentiatie van leefstijl, etniciteit en huishoudensvorm is de gemene deler geen gelukkige ingang (meer) voor beleid. De vraag wat er nodig is in de buurt, kan beter beantwoord worden door inventarisatie van behoeften op huishoudensniveau, dan op basis van categoriale cijfers over de doorsnee bewoner.

Dat er geen sprake is van doorsnee bewoners was de corporaties al eerder opgevallen als het ging om overlast in de buurt. Problemen met geluidsoverlast of in de openbare ruimte zijn vaak eerder terug te voeren op individuele huishoudens dan op de kwaliteit van sociale contacten in de buurt als geheel. Een meer individueel gerichte aanpak lijkt het probleem beter te passen. Binnen de sociale stijgingsaanpak wordt geluidsoverlast door de dag en nacht feestende familie op de hoek opgelost met een baan voor de moeder des huizes, in plaats van met een gesponsorde buurtbarbecue. Men lijkt het idee van de maakbare samenleving (lees buurt) te hebben losgelaten om het idee van de maakbare bewoner stevig te omarmen. Binnen het nieuwe perspectief is het doel om overlastgevers hun gedrag sociaal te laten overstijgen. Als overlast wordt begrepen vanuit achterstand, dan loont het om naar de sociale mobiliteit van mensen te kijken. Al zal dat natuurlijk niet altijd een vruchtbaar aanknopingspunt blijven.

Ook vanuit bewoners zelf is bijval voor het nieuwe perspectief te verwachten. Zoals Van der Land liet zien is de opbrengst van stede-

lijke vernieuwing voor bewoners in de eerste twee perspectieven die stedelijke vernieuwing biedt nog beperkt tot een prettiger woonomgeving. Betrokkenheid van bewoners bij hun buurt kan gunstig zijn voor de leefomgeving, maar voor de individuele bewoners is er, - qua werk en opleiding - in eerste instantie geen directe winst. In het nieuwe perspectief is dat anders; voor het eerst is de persoonlijke ontwikkeling van de bewoner namelijk middelpunt van de aandacht. Niet de woning waarin hij of zij woont staat centraal, of de buurtcontacten die hij onderhoudt, maar zijn eigen kansen en levensprojecten zijn de hoofdprijs. Bepaald geen gering belang.

Met nieuwe ogen de wijk inkijken

Motieven genoeg dus om de bewoner centraal te zetten, als initiator van buurtplannen of als te begeleiden trapezewerker, klauterend over vier ladders van succes. Het kan niet anders of voor deze bewonergestuurde aanpak moeten uitvoerders een nieuwe benaderingswijze kiezen.

Wat vraagt de inzet op sociale stijging van professionals? Eenvoudig gezegd moeten ze achter de tekentafel vandaan en de buurtmonitors in de kast laten staan. Het dagelijks leven van de bewoner is namelijk niet te vinden in ontwerpen of statistieken. Deze zoektocht naar 'het alledaagse', de problemen van alledag én de sluimerende initiatieven, vindt plaats in de wijk en kent een meer etnografische methode. De naam Achter De Voordeur maakt duidelijk wat die methode bijzonder maakt: achter de voordeur staat een bank en daar moet op gezeten worden. Ook in de publieke ruimte komen professionals onder de mensen om te onderzoeken waar de alledaagse initiatieven en problemen kunnen liggen. De professional dringt zo binnen in de persoonlijke leef sfeer van de bewoner om hem beter te leren kennen, niet als klant van woonproducten (dat kan ook aan de balie van de woningcorporatie), maar als mens met zorgen en plannen. De zorgen en plannen zijn immers de start van het stijgingsproject.

Om vervolgens in te spelen op die alledaagse realiteit wordt bijvoorbeeld van corporaties een duidelijke opstelling gevraagd, analyseren Van Bortel e.a. (2008). Als promotor van de kansen van de bewoners is een corporatie betrouwbaar, bewust van mogelijke problemen, toegankelijk, ontvankelijk, maar ook zelfbewust en assertief. Ze staat in contact met de leefwereld en mogelijke problemen van bewoners, maar bewaakt haar einddoelen als

Vrijwilligers bij
het overblijven in
Hoogvliet

dat nodig is. Om de problemen aan te pakken heeft ze een hecht netwerk met hulpverlenende instanties, met bewoners, met overheden en met andere corporaties. Een dosis engagement (of paternalisme) is nodig voor de nieuwe, out-reachende rol. Maar bovenal vraagt een dergelijke nieuwe opstelling een open mind, wat de bewoners willen, en wat de corporatie is, staat open voor reflectie. Dat corporaties zich gaan vervolgens gaan bezighouden met de persoonlijke zorgen en plannen van bewoners getuigt van belangstelling. Maar ook van bemoeienis, zou je kunnen zeggen. Waar bewoners met buurtbudgetten aan de gang gaan, spelen privacy issues niet zo, maar in Achter De Voordeur projecten is de huisbaas misschien wel erg betrokken bij het persoonlijk leven, de schone en de vuile was, van de huurders. Volgens Eefke Cornelissen, onderzoekster aan de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur, is de tijd echter rijp voor Achter De Voordeur projecten omdat ze een lacune dichtten. Enerzijds is er de groep van kwetsbare buurtbewoners, burgers die niet voldoende aan-

sluiten op 'onze' moderne samenleving. Anderzijds zijn er de hulpinstanties die zich (in navolging van het New Public Management) richten op efficiency voor de mondige moderne burger. Achter De Voordeur lijmt de breuk. Achter De Voordeur past bovendien binnen het nieuwe politieke en maatschappelijke klimaat waarin meer ruimte is om het private domein van de bewoner te betreden.

Een eerste oogst

Maakt stedelijke vernieuwing zijn ambities waar?

Een nieuw perspectief, een nieuwe werkwijze, maar ook nieuwe resultaten? De belangrijkste reden om een nieuwe benadering te kiezen, was het uitblijven van duurzaam succes met de oude aanpak, de problemen van achterstand blijken hardnekkig voort te bestaan. Het is begrijpelijk dat professionals en bewoners benieuwd zijn naar de eerste effecten van de sociale stijgingsaanpak.

Een eerste casestudy is verricht. Hoewel het VROM-advies pas twee jaar oud is, zijn sociale

stijgingsambities in 1999 al opgenomen in het plan van aanpak voor een van de grootste stedelijke vernieuwingsoperaties van Nederland: Hoogvliet Rotterdam. "Elke Hoogvlieter moet beter worden van de ingreep," zo spraken de coalitiepartners bijna tien jaar geleden af. Klimmen op de ladders van opleiding, werk en/of wonen was het doel voor heel Hoogvliet. Een ambitie die direct blijkt te passen in het VROM-raad advies en bovendien gekoppeld is aan een grootschalige fysieke vernieuwing. De afgelopen negen jaar is intensief gewerkt aan nieuwe Hoogvlietse straten - in totaal zullen er 5000 woningen plat gaan - maar ook bijvoorbeeld aan re-integratie projecten (de bank Onbenutte Kwaliteiten), jeugdprogramma's voor Antillianen, slooptheater en andere sociale en economische programma's. Dat maakt het mogelijk om nu al een voorzichtige evaluatie van het sociale stijgingsperspectief in de praktijk te maken.

De evaluatie van de sociale stijging door Hoogvlieters, in de negen jaar dat het programma loopt, is uitgevoerd door de universiteit van Amsterdam (Veldboer & Duyvendak), het Verwey-Jonker Instituut (Boonstra) en het OTB (Kleinhaus). Uit het survey onderzoek onder ongeveer zeventien duizend Hoogvlieters blijkt enerzijds dat zij op de harde criteria (beter werk, betere woning, hogere opleiding) gemiddeld weinig vooruitgang hebben gemaakt. Op deze drie thema's is steeds circa 15 procent een stap gestegen. Anderzijds wordt wel duidelijk dat veel mensen die gedwongen moesten doorverhuizen, ook qua werk en opleiding opgeklimmen zijn. Een combinatie van assertieve (outreacherende) sociale begeleiding op alle vlakken, én een herhuisvestingstraject heeft hen op een ander spoor gezet. Vooral Antillianen die een stap gezet hebben, geven vaak aan dat de begeleiding hun daar gebracht heeft. Op de zachte criteria (ervaren sociale positie en kansen, of verwachting van kansen) is het succes bij alle groepen groter. Veel mensen voelen zich prettiger, of lopen zich warm voor kansen die hun kant op zien komen. Doordat de leefbaarheid en veiligheid in de wijk verbetert, komt er bij bewoners energie en de rust om aan hun eigen situatie te werken. Het verbeterde imago van Hoogvliet draagt bovendien bij aan hun zelfwaardering. Een algemene verwachting is dat buurtbewoners bij het stijgen hun voordeel kunnen doen met de kennis en hulp van de middenklasse in hun buurt, van hun sociaal kapitaal zoals dat in de literatuur wordt genoemd. Die verwachting komt in Hoogvliet echter niet

uit. 'Gestegen' Hoogvlieters gaven aan vooral geprofiteerd te hebben van professionals en van hun netwerk van vrienden, familie, kennissen en (oud-) collega's. Het sociaal kapitaal van middenklasse buurtbewoners speelde dus geen rol. Hun aanwezigheid heeft geen direct effect op de sociale stijging van bewoners. Wel geven bewoners uit de middenklasse lokale voorzieningen meer draagvlak en doen zij verenigings- en vrijwilligerswerk. Het feit dat zij er voor kiezen om niet vertrekken geeft alle bewoners bovendien vertrouwen in de toekomst van de buurt. Die indirecte effecten zijn wel belangrijk voor het stijgingsperspectief van andere bewoners.

Ook komt uit de evaluatie naar voren dat de fysieke ingreep van de sloop als een breekijzer voor sociale interventies kan werken. Doordat er sprake is van gedwongen herhuisvesting, kunnen professionals bijna geheel vanzelfsprekend 'achter de voordeur' komen. Bovendien blijken bewoners die fysiek mobiel moeten worden, soms meer geneigd om te gaan werken aan sociale mobiliteit. Het fysieke creëert in die zin dus een momentum voor succesvolle sociale ingrepen.

Maakt het kijken achter de voordeur zijn ambities waar?

Tot zover zijn de signalen dus wisselend. In een evaluatie van Achter De Voordeur projecten in zeven plaatsen in Nederland trekken Cornelissen en Brandsen nog bescheidener conclusies. Een van de te evalueren doelen van de huisbezoeken was het voornemen om de zelfredzaamheid van bewoners te stimuleren; hen mogelijkheden aan te reiken om zich maatschappelijk sterker te maken. "Er werd in enkele gevallen verwacht dat de combinatie tussen individuele hulpverlening en buurtgerichte projecten zou leiden tot actievere bewoners die onderling sterker verbonden zouden zijn", zo stelt Cornelissen. Deze verwachting is (vooral nog) niet uitgekomen. Ze komt met een aantal plausibele verklaringen. Hoewel er niet expliciet is gezocht naar de effecten (het monitoren was niet structureel), zijn er weinig signalen gevonden dat het vrijwilligerswerk zou zijn toegenomen of dat onderlinge contacten zouden zijn toegenomen. De huisbezoeken zijn relatief nieuw en voor effectuering is een lange tijd nodig "...de sociale structuur in een buurt kan slechts langzaam helen". Effectiviteit van de huisbezoeken zal juist betrekking hebben op die groepen waarvan het het minst vanzelfsprekend is dat zij zich voor de buurt zullen gaan inzetten. "Mensen die in de buurt iets willen doen, doen het al, maar iemand met

schulden heeft iets anders aan zijn hoofd", zo stelt Cornelissen.

Ten Slotte

Het stijgingsperspectief heeft zijn entree gemaakt: de beleidsaanbevelingen lagen er, de uitvoering is in gang gezet en nu liggen zelfs de eerste evaluaties op het bureau. Die evaluaties leren dat het succes van het perspectief voornamelijk niet zeker is. Ook door anderen wordt hier en daar voorzichtige kritiek geuit op de stijgingsgedachte en in het bijzonder de rol van de instanties daarin. Hoewel het stijgingsideaal met goede bedoelingen wordt omgeven, en het enthousiasme van professionals om er mee aan de slag te gaan positief stemt, is enige reflectie over het ideaal op zijn plaats.

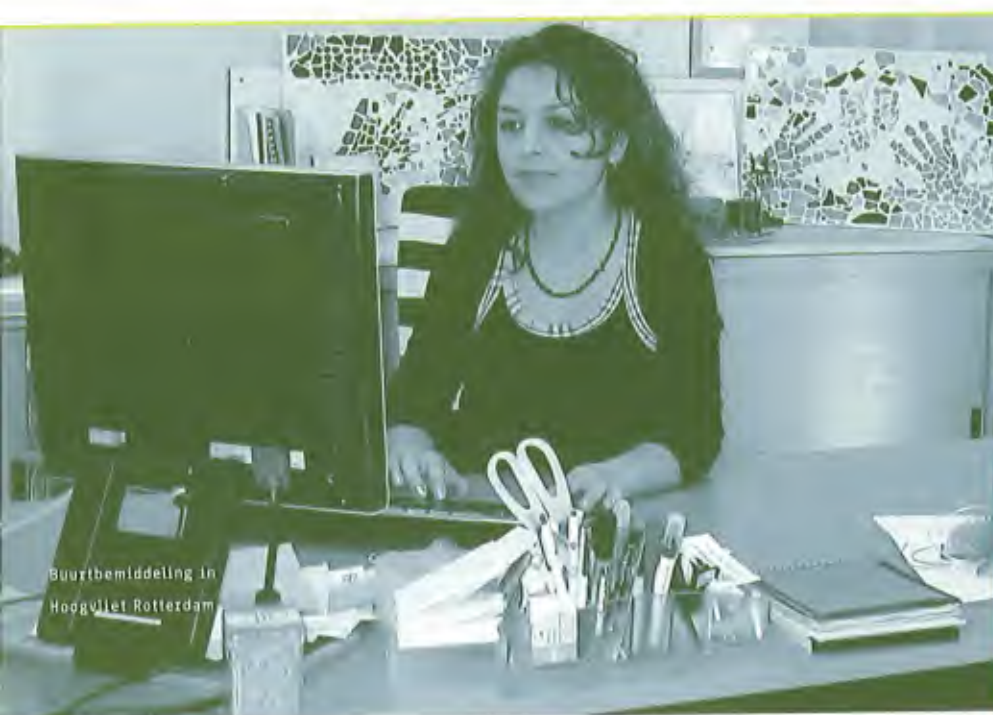
In de eerste plaats is er met een gebiedsgerichte Achter de Voordeur aanpak, zoals per definitie het geval is, altijd risico op stigmatisering. Bestaan in de traditionele stedelijke vernieuwing zwakke wijken uit slechte huizen, en zijn de bewonersrelaties 'ongezellig', binnen het derde perspectief wonen er mensen die hun leven niet op de rit hebben, waar de maatschappelijk werker kind aan huis is. Voor die uitstraling moet gewaakt worden. De volgende vraag is of alle alledaagsheid die we gaan tegenkomen ook passend is bij de stedelijke ontwikkeling. Alledaags gedrag dat anderen in de weg zit, dat overlast bezorgt, lijkt niet passend te zijn in het sociale stijgingsperspectief. Meer algemeen gesteld: hoe wordt omgegaan met de spanningsrelatie tussen geplande en geleefde ruimte?

Bijvoorbeeld: Om de economische potentie van de stad te vergroten moeten bewoners vooruit, stilstand is niet de norm.

Arbeidsparticipatie is een stevig ingrediënt van het stijgingsprogramma. Om bewoners een maatschappelijk stijgingsperspectief te bieden is een paternalistische of bevoogden opstelling van professionele organisaties (corporaties) naar bewoners toe een voorwaarde. Toch zou het kunnen zijn dat een deel van de bewoners tevreden is met de mate waarin zij op de arbeidsmarkt participeert. Men wordt geholpen op weg naar een doel, maar dat doel is omschreven door de ander. Zeker in een situatie van eenzijdige afhankelijkheid brengt dat een spanning met zich mee, de spanning tussen de vrijheid om je te ontplooiën (waar het stijgingsperspectief op inzet) en de vrijheid om te blijven wie je bent. En de verhouding tussen huurder en corporatie wordt, zeker in de Randstad, in zekere mate gekenmerkt door afhankelijkheid, omdat de huurder niet makkelijk van de corporatie 'af' kan. Verhuizen is voor huurders met een beperkt inkomen meestal niet zo eenvoudig. Sowi is afhankelijkheid binnen een hulpverleningsrelatie niet ideaal. Dat probleem zou een corporatie in het oog moeten houden, omdat de vraag aan de orde is welke ruimte de bewoners gelaten wordt in de invulling van hun bestaan.

Ook op het organisatorische vlak zijn er aanmerkingen te maken. Zoals eerder al duidelijk werd getuigen professionals en in het bijzonder corporaties van een grote ambitie wanneer zij de ontwikkeling van de bewoners tot

Buurtbemiddeling in Hoogvliet Rotterdam

Deelnemer van de bank Overnuttige Kwaliteiten op zijn werkplek bij de Voedselbank

haar takenpakket gaat rekenen. Voor de uitvoering van die ambitie heeft de organisatie een groot aantal vaardigheden nodig en bovenal een uitstekend netwerk met alle bewoners en externe instanties. Wie de verwachtingen zo hoog opvoert, moet die ook af kunnen bakken en waar kunnen maken. Al was het maar om de betrouwbare organisatie te kunnen zijn met wie mensen aan de slag willen om hun eigen leven anders in te richten. Als corporaties dan de nieuwe speler en geldschieter in welzijnsland willen zijn, moet de verschuiving van verantwoordelijkheden bovendien niet leiden tot onduidelijkheid of verschraling. Het algemeen maatschappelijk werk heeft bijvoorbeeld de laatste decennia steeds minder budgetten gekregen van Rijk en gemeenten. Het is belangrijk dat de overheid zich niet verder terugtrekt op het moment dat corporaties tijdelijke projecten gaan ondersteunen.

Tenslotte nog een inhoudelijke waarschuwing door Gruis en Kerkhoven (2008) aan professionals van de corporaties: hoewel een steuntje voor veel huurders vast welkom is, is het goed om te bedenken wie dat steuntje het best kan geven. Bij elk opstijging gericht project moet de corporatie zich afvragen wie de meest geëigende partij is om het project uit te voeren. Moet de welzijnstaak worden overgenomen, slechts bekostigd of misschien geheel aan het woonbedrijf voorbij gaan? Als een ander het beter doet, is het beste perspectief: schoenmaker, blijf bij je leest!

11 Onderzoekers werkzaam bij het onderzoeksinstituut OTB van de TU-Delft.

Literatuur

Bortel, G. van, V. Gruis, D. Mullins en N. Nieboer (2008). *Verre vriend of goede buur? De maatschappelijke verankering van woningcorporaties in de buurt*. Delft: TU Delft/OTB.

Chase, J., en M Crawford en J. Kaliski (red.). (1999). *Everyday urbanism*, New York: The Monacelli Press.

Cornelissen, E. T. Brandsen (2007). *Handreiking achter de voordeur. Een verkennend onderzoek naar zeven grootstedelijke 'achter de voordeur' projecten*. Rotterdam: SEV

Gruis, V. en K. Kerkhoven (2008) 'Wijkregisseur of maatschappelijke vastgoedondernemer?' In: Vitale Stad, mei p, 14-16

Land, M. van der (2007). *Sociale stijging door herstructurering. Een nieuw paradigma in de bewonersparticipatie?* In: Nirov, Output, 6, pag. 25-30

Oude Vrielink, M. en T. v.d. Wijdeven (2008) 'Bewonersinitiatieven: een prachtkans voor wijken?' Bestuurswetenschappen, nr 3, p. 66-82

Reinders, L. en C. Klaufus (2007). 'Tortelduijjes. Consumentgericht wonen en de architectuur van alledag' In: Winter, L., e.a. (red.) Thuis in 2020. Een kookboek voor woonprofessionals. Den Haag: Nirov., pag. 10-22

Veldboer, L. en J.W. Duyvendak, R. Kleinhans, N. Boonstra (2007). *In beweging brengen en richting geven. Herstructurering en sociale stijging in Hoogvliet*. Rotterdam: Deelgemeente Hoogvliet/Vestia Rotterdam Hoogvliet, Woonbron. VROM-raad (2006) Stad en stijging. Sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing. Den Haag: VROM-raad (advies 054).

<

Paddepoel

een jaar na de Wmo-proeftuin

In de wijk Paddepoel in Groningen is met de Wmo-proeftuin intensief gewerkt aan prestatieveld 1: 'het bevorderen van de leefbaarheid en sociale cohesie in wijken en buurten'. Het bleek een mooie gelegenheid om te komen tot verdieping en verbreding van de materie waarmee het opbouwwerk zich in feite dagelijks bezighoudt. De proeftuin is beëindigd en we zijn benieuwd hoe het verder is gegaan.

Projectleider Carina van de Witte, werkzaam bij Stiel, blikt tevreden terug op de periode van de proeftuin. "Het was een prachtige kans om aan anderen te laten zien hoe ook het opbouwwerk een belangrijke rol kan spelen bij allerlei aspecten van de Wmo."

Van de Witte presenteerde de bevindingen op een groot aantal conferenties,

vooral in het noorden van het land. De presentatie met een aansprekend filmpje leidde tot groot enthousiasme van aanwezige bestuurders, ambtenaren en samenwerkingspartners. Op de Vakconferentie Opbouwwerk 2007 wonnen ze met een soortgelijke presentatie een geldprijs die een welkome aanvulling bleek te zijn. Stiel heeft extra DVD's van het filmpje laten

maken en extra (toelichtings)boekjes. Deze zijn (gratis) uitgedeeld aan allerlei belangstellenden uit het werkveld.

Goede ervaringen

Maar wat waren ook weer de goede ervaringen?

- Bij de proeftuin is aansluiting gezocht bij allerlei organisaties en personen die al in de wijk actief waren op het gebied van wonen, welzijn en zorg. Gezamenlijk is er voor gezorgd dat de proeftuin in Paddepoel een succes is geworden.
- Bewoners zijn gestimuleerd om samen buurtproblemen aan te pakken en vooral ook om samen leuke dingen te gaan doen. "Want als je elkaar kent, zul je ook wat eerder naar elkaar omkijken." Hierbij is er voor gekozen om de buurt 'in te duiken' en bij mensen aan te bellen.
- Speciale aandacht was er voor een aantal 'bewonersgroepen' in de wijk: bijstandsgerechtigden, ouderen en mensen met een beperking. Welke bijdrage kunnen zij zelf leveren aan een buurt waarin mensen lang(er) zelfstandig kunnen wonen?
- Er is geïnvesteerd in structuren om de 'vrijwillige inzet vorm te geven'. Veel mensen blijken bereid af en toe iets te willen doen voor, of samen met een ander. Mensen activeren is één ding, ze 'blijven vasthouden' iets geheel anders.

Een jaar verder...

De Wmo-proeftuin draait in feite nog steeds, alleen niet meer onder die noemer en is als het ware opgegaan in het 'reguliere' opbouwwerk. Gemeente en woningcorporaties hebben, op verzoek van een groep bewoners, het opbouwwerk gefaciliteerd om nog twee jaar door te gaan. Ook samenwerkingspartner SoZaWe wilde

Groningen,

Kinderen op het
Steenbokplein in Paddepoel
Zuidwest dat samen met
bewoners is belevingsgericht

door met het project om bijstandsgerechtigden actief te krijgen in hun eigen buurt tegen een vrijwilligersvergoeding bovenop de uitkering.

Voorbeeld: Het (Ouderen)Bezoekersteam. Uit gesprekken met de bewonerscommissie van drie naast elkaar gelegen ouderenflats (met 520 wooneenheden) kwam naar

voren dat er sprake was van een groot sociaal isolement bij zelfstandig wonenden ouderen van vooral 75-plus. Ook bleken er in de flats een groot aantal mensen te wonen met een bijstandsuitkering zonder arbeidsplicht (onder andere de mensen van 57 jaar en ouder). Potentiële deelnemers om zich, tegen een kleine vergoeding van de sociale dienst,

vijf uur per week vrijwillig in te zetten voor de eigen buurt.

Het bleek een prachtkans met inmiddels fantastische resultaten.

Sinds december 2007 draait er een enthousiast Bezoekersteam. Zo'n tien 'jonge' ouderen bezoeken wekelijks, soms zelfs dagelijks, oudere (mede)bewoners die zitten (of dreigen) te verpieteren in huis.

Het team biedt hulp aan hen die wat hulp kunnen gebruiken, zoals het begeleiden naar het winkelcentrum, een kleine wandeling maken, samen koffie drinken of een goed gesprek voeren. Een mooi voorbeeld is de Surinaamse deelneemster die nu Nederlandse les geeft aan een vrouw uit Iran die vanwege haar taalproblemen nergens aansluiting vond.

Het Bezoekersteam werkt vrij zelfstandig en heeft veel onderlinge steun aan elkaar. Eén keer per maand organiseert Stiel een gezamenlijk overleg om de ervaringen te delen. "Wat doe je als je ziet dat mevrouw de Vries steeds de voordeur open laat staan?" "Wie weet meer van die oude man die vaak uren in de hal zit te wachten op de taxi?"

Op de gezamenlijke bijeenkomsten worden geregeld deskundigen uitgenodigd, zoals Mantelzorg van Humanitas, de ouderenadviseur of een expert op het gebied van dementie.

Het mooie van het project Bezoekersteam is dat het als het ware van binnenuit komt. De deelnemers wonen zelf in de flats. Ze horen en zien 'alles' en kennen de mensen vaak ook, als was het alleen maar van gezicht. Dat blijkt van groot belang bij wantrouwende ouderen die (terecht) niet zomaar de deur open doen voor Jan en alleman!

Operatie Scootmobiel

Samen met zes bewoners in rolstoel, scootmobiel en met een fietsdriewieler ging opbouwwerker Carina van de Witte op pad door Paddepoel Zuidwest. Op een grote plattegrond vulden ze de slecht begaanbare plekken in.

Tijdens een schouw met bewoners door de wijk keken de 'lopende' mensen raar op. Buurtbewoner Bienus Sienot was geregeld zoek. Liep de groep al pratend door, dan zocht Bienus in zijn scootmobiel naar een afrit om weer van het trottoir af te komen.

Op een grote bewonersavond eind augustus bleek Bienus niet de enige te zijn die daar mee te kampen had. Operatie Scootmobiel was geboren. Opbouwwerker Carina nam het voortouw en regelde een tour door de wijk. Op twee middagen is de hele wijk bekeken en in kaart gebracht. Door al het rollende materieel trok deze actie veel bekijks in Paddepoel!

Operatie Scootmobiel heeft geleerd dat Paddepoel Zuidwest over het algemeen goed aangepast is, maar dat verschillende plekken niet echt goed begaanbaar zijn.

- Er ontbreken op- en afritten. Je kunt wel op het trottoir rijden maar er niet meer vanaf op de gewenste plek of een héél eind verderop pas weer.
- Niet alle op- en afritten zijn gelijkvloers en mooi egaal. Het erop en eraf rijden lukt wel maar dit gaat gepaard met veel horten en stoten. In één geval viel de scootmobiel zelfs bijna om!
- Ook staan obstakels soms hinderlijk in de weg. Zoals auto's of vuilnisbakken op de stoep, geparkeerde auto's in de bocht voor een op- of afrit en twee lantaarnpalen midden op het trottoir!

De bevindingen worden aangeboden aan de gemeente met uiteraard het verzoek om aanpassing. De financiering kan wellicht vanuit Wmo-geld of vanuit het Nieuw Lokaal Akkoord.

Ook al is nog niet bekend of de aanpassingen ook werkelijk gerealiseerd worden, het was al met al een mooi staaltje van bewonersinitiatief; met een steuntje in de rug van het opbouwwerk!

Verder sluit het naadloos aan bij de Wmo-gedachte dat meer ouderen (en gehandicapten) zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen. Het is daarom belangrijk dat de buurt ook voor hen goed toegankelijk is!

Kijk! onze Wijk!

Watermanstraat, Orionparkje, Voermanstraat, Hyadenpad, Steenbokstraat, Herculesstraat, Centaurstraat ... wanneer u deze straatnaambordjes ziet dan bevindt u zich ongetwijfeld in Paddepoel Zuidwest. Sterrenbeelden en hemellichamen; prachtige aanknopingspunten voor een mooi project!

Sinds mei 2008 ondersteunt het opbouw-
werk samen met het SKSG-kinderwerk
een enthousiaste werkgroep; met deelne-
mers uit de recente nieuwbouw met voor-
al koop- en van de oudbouw met vooral
sociale huurwoningen.

Kijk! onze Wijk! is een project dat is
bedacht door bewoners en wordt georga-
niseerd door bewoners van Paddepoel
Zuidwest. Het is een project met veel acti-
viteiten, vooral voor kinderen, dat moet
resulteren in een boek over Paddepoel
Zuidwest en een grote tentoonstelling
over de wijk.

Op allerlei manieren wordt met en door
de kinderen de eigen wijk verkend. Van
alles komt aan bod: de geschiedenis, de
straatnamen, de mensen, de leefomgeving,
de natuur, kunst, sport en spel.

De kinderen worden begeleid door 'talen-
ten' van Paddepoel Zuidwest: mensen die
met de kinderen op pad gaan om iets te
onderzoeken of te ontdekken, mensen die
laten zien wat hun gebruiken zijn en ver-
tellen over hun leven, hun werk of hun
hobby.

Zo gaat een aantal vrouwen intercultureel
koken met de kinderen. Een vader die bij
de universiteit op
Zernike werkt,
neemt een groepje
kinderen mee naar
de grote sterrenrij-
ker aldaar. En weer
een andere vader
gaat vertellen over
de mythologie,
over Hercules bij-
voorbeeld. Acht
bewoners van de

(buurt)visclub nemen een grote groep kin-
deren mee uit vissen. Uiteraard wordt er
ook geknutseld en worden er een aantal
excursies georganiseerd. De aftrap is met
de buurt- en jeugdagent; kinderen laten de
politie hun buurt zien. In 2009 staan een
archeoloog, ecooloog en architect op het
programma.

Van elke activiteit leveren de kinderen een
bijdrage voor het boek of de tentoonstel-
ling. Ze schrijven bijvoorbeeld een klein
verslag, maken foto's of tekeningen.
In het boek komen ook allerlei wetens-
waardigheden te staan over de wijk. Een
vormgever en een schrijver uit de buurt
gaan het boek samenstellen en als het
klaar is, wordt het huis-aan-huis verspreid
in de wijk!

Kijk! onze Wijk! is een project dat de
samenwerking en contacten tussen bewo-
ners onderling in het wijkvernieuwingsge-
bied Zuidwest wil versterken en wordt
daarom gesteund met geld uit het Nieuw
Lokaal Akkoord.

In het Nieuw Lokaal Akkoord werken de
gemeente Groningen en de corporaties
nauw samen. Opvallend, want in veel ande-
re steden is dat lang niet altijd vanzelfspre-
kend. In Groningen is deze samenwerking
inmiddels een traditie geworden.

Zelfstandig wonen in de wijk

Over het ideaal van vermaatschappelijking en de praktijk van eenzaamheid

Vanwege het ideaal van de 'vermaatschappelijking van de zorg' verhuisden de afgelopen decennia kwetsbare groepen van een inrichting naar een gewone stadswijk. De auteurs onderzochten hoe het hen is vergaan en in welke mate zij zich thuis voelen in hun nieuwe woonomgeving.

Sinds de laatste decennia van de vorige eeuw wonen kwetsbare groepen zoals psychiatrische patiënten en verstandelijk beperkten niet meer in afzondering van de normale samenleving. Ze wonen niet meer gesegregeerd, maar gemengd: ze hebben een zelfstandig huis te midden van 'gewone' mensen in een 'gewone' woonwijk. Tot in de jaren tachtig van de voorgaande eeuw verbleven psychiatrische patiënten en mensen met een verstandelijke beperking nog vooral in inrichtingen in de bossen en de duinen. De leidende gedachte daarbij was dat zij voortdurend toezicht en zorg nodig hadden en dat dat het beste kon gebeuren in een rustige omgeving ver van de drukke stad. In de loop van de jaren zeventig kwam er kritiek op dit therapeutische model. Het langdurig verblijf in een ver weg gelegen inrichting zou mensen uitsluiten en vervreemden van de samenleving. In zo'n grootschalige institutie zonder privacy konden ze zich ook niet thuis voelen, laat staan dat ze er beter van zouden worden. Het zou voor deze kwetsbare mensen veel beter zijn als zij zelfstandig gingen

wonen in de bewoonde wereld, met de benodigde ondersteuning en zorg aan huis.

Dit is in het kort het ideaal van de vermaatschappelijking van de zorg. In het STIP-onderzoek *Onder de mensen?*

Vermaatschappelijking en herstructurering tussen sociaal en fysiek hebben wij de afgelopen tijd onderzocht hoe het deze kwetsbare mensen is vergaan nadat zij na hun verblijf in een inrichting zelfstandig in een gewone stadswijk zijn gaan wonen. Hoe is hun 'sociale landing' verlopen? Voelen zij zich veilig en op hun gemak in de nieuwe buurt of juist niet? Welke burenccontacten hebben zij? Wie hebben zij er verder leren kennen? Met dit soort vragen wilden wij te weten komen in welke mate mensen met een beperking zich thuis voelen in hun nieuwe woonomgeving.

De praktijk

Uit de interviews die wij in het kader van het onderzoek 'Onder de mensen?' hebben afgenomen komt naar voren dat de meeste respondenten over het algemeen tevreden

zijn met hun eigen woning. Zij kunnen daar - meer dan voorheen toen zij nog intramuraal woonden - doen en laten wat zij willen. Zij hebben meer privacy en vrijheid om hun eigen dag in te delen en zij vinden dat dit de kwaliteit van leven verbeterd heeft. Geen enkele respondent zei terug te willen naar de vroegere woonsituatie.

Ten aanzien van hun sociale contacten in de buurt is het beeld minder rooskleurig. De contacten met burens en anderen in hun nabije omgeving zijn minimaal. Als de geïnterviewden vrienden hebben, zijn dit veelal mensen met dezelfde handicap als zichzelf, lotgenoten, die zij kennen van het voormalige gezinsvervangende tehuis (gvt), de sociale werkvoorziening, de ribw-instelling of het Dagactiviteiten Centrum (dac). Veel geïnterviewden vertelden dat zij het moeilijk vinden om op een nieuwe plek sociale contacten te leggen. Van hun begeleidende zorginstelling leren zij wel bepaalde omgangsregels, maar niet iedereen slaagt erin zich deze eigen te maken. Het gevolg is dat buurtgenoten afhaken omdat zij de wederkerigheid in het soci-

Met zijn ongeveer tweehonderd leden is de Jostiband het grootste orkest ter wereld voor mensen met een verstandelijke beperking

aal contact missen. Een ander probleem dat de geïnterviewden vaak noemden is hun angst niet voor vol te worden aangezien door 'gewone' mensen. Dat doet hen nogal eens besluiten om maar helemaal niet meer te proberen in contact te komen met anderen dan lotgenoten. Bij de meeste geïnterviewden komen uitsluitend familieleden en begeleiders van de zorginstellingen over de vloer. Deze laatsten noemen zij vaak de belangrijkste persoon in hun leven. Zij zien uit naar het vaste moment van de dag of de week waarop de begeleider bij hen komt; dat is degene met wie zij het reilen en zeilen in hun dagelijks leven bespreken en bij wie zij hun hart uitstorten.

Enkele voorbeelden. Een zelfstandig wonende verstandelijk beperkte man van 46 jaar vertelde dat er buiten de begeleider van zorginstelling Philadelphia en zijn moeder nooit iemand bij hem op bezoek komt. Daarom wilde hij ook graag meedoen aan het interview, dan kwam er tenminste nog eens iemand bij hem op visite. Hij voelt zich vaak eenzaam. Hij telt dan verschillende

malen tot tien en weer terug. Dat helpt hem rustig te blijven. Met zijn zelfstandige woning is hij tevreden maar hij zegt 'gezelligheid in de buurt' te missen. Op de vraag of hij zelf wel eens een praatje probeert te maken met iemand, antwoordt hij dat hij dat niet snel meer zal doen, omdat de omringende bewoners – voornamelijk ouderen – over hem 'kletsen'.

'Zij zeggen dat ik zomaar bij anderen aanbel of dat ik, als ik even ergens sta te kijken, hun portemonnee wil wegpakken.'

Een andere geïnterviewde, een verstandelijk beperkte vrouw van 31 jaar met een zelfstandige woning in hetzelfde blok, had eveneens nare ervaringen met deze oudere omwonenden. Kort nadat ze er was komen wonen, trof ze tot vijf keer toe door haar brievenbus gepropte etenswaren op de deurmat aan. Deze vrouw vindt het overigens helemaal niet erg dat ze geen contact heeft met de buurt; ze leidt een zeer gestructureerd, vol leven, waar ze erg tevreden over is. Overdag

werkt ze bij de sociale werkvoorziening, 's avonds heeft ze verschillende activiteiten met andere mensen met een verstandelijke beperking en op zondag gaat ze naar de thuiswedstrijden van Ajax (Hilversum, V2).

Een vrouw (44 jaar) met psychiatrische problemen woont al een jaar of veertien in dezelfde wijk. Ze gaat met niemand uit de buurt om. Haar dag bestaat uit televisiekijken en de hond uitlaten. Vroeger ging ze af en toe naar het dca, maar sinds je daar niet meer mag roken, vindt ze er niets meer aan. Haar moeder van negentig kookt wekelijks een portie eten voor haar, waarmee zij dan drie dagen voort kan. De andere dagen eet ze brood. Contact heeft ze met haar familie en met iemand van de ribw, die eens per twee weken met haar komt praten. Toch voelt deze vrouw zich niet eenzaam.

'Ik ben niet iemand die zich kan binden aan iets. (...) Als ik met iets bezig ben, met fysiotherapie of fitness of als vrijwilligster koffie schenken in het wijkcentrum, dan ben ik het

na een tijdje gewoon zat. Dan denk ik: het is weer genoeg geweest, nou wil ik weer thuiszitten. Dan doe ik de televisie aan, sigaretje erbij, dan zit ik hier prinsheerlijk in mijn stoel hoor.'

Recent onderzoek van het scp (Kwekkeboom, 2006a) onder zelfstandig wonende psychiatrische patiënten en verstandelijk beperkten komt tot soortgelijke bevindingen. Dit alles wil nog niet zeggen dat betrokkenen ook allemaal ongelukkig zouden zijn. In percentages uitgedrukt zegt 70 procent van de zelfstandig wonende verstandelijk beperkten namelijk gelukkig te zijn tegenover 10 procent die rapporteert somber en eenzaam te zijn. Van de zelfstandig wonende psychiatrische patiënten zegt 30 à 40 procent somber en eenzaam te zijn en minder dan de helft voelt zich gelukkig. Als we dit vergelijken met cijfers van de gehele Nederlandse bevolking (80 procent voelt zich gelukkig, 8 procent enigszins somber en 3 procent vindt zichzelf sociaal geïsoleerd) dan valt op dat vooral de psychiatrische patiënten er negatief uitspringen (Kwekkeboom, 2006b).

Vanzelfsprekend is het niet noodzakelijk dat dit komt door de woonsituatie. Het kan heel goed zo zijn dat psychiatrische patiënten überhaupt minder gelukkig in het leven staan. In de gesprekken die in het kader van het onderzoek *Onder de mensen?* zijn gevoerd, viel het echter op dat de woon- en leefsituatie er wel toe lijkt te doen. Zo beschikken verstandelijk beperkten veel vaker over een gestructureerde dagbesteding waar zij tevreden over waren: vier à vijf dagen per week naar de sociale werkvoorziening of naar dagactiviteiten en daarnaast verschillende vaste avond- of weekendactiviteiten met lotgenoten. Voor psychiatrische patiënten is een gestructureerde dag- en weekbesteding veel moeilijker vol te houden. Door de aard van hun stoornis zijn zij vaker emotioneel instabiel. Zij hebben last van wisselende stemmingen of zijn onvoorspelbaar in de omgang, hetgeen het onderhouden van sociale contacten bemoeilijkt. Dat zij zich vaker somber en eenzaam zegen te voelen, past in dit beeld.

Beelden en werkelijkheden van wijken

In retrospectief is het verbazingwekkend dat er in de plannen voor vermaatschappelijking van de zorg zo weinig aandacht was voor de vraag in welke maatschappelijke context de

geëxtramuraliseerde groepen eigenlijk terecht kwamen. Het is alsof de idealistische critici van de totale instituties in de jaren zeventig er voetstoots (en vrij naïef) vanuit gingen dat de samenleving erbij gebaat zou zijn als verstandelijk beperkten en psychiatrische patiënten zich onder de rest van de bevolking zouden mengen en dat mensen met een handicap daar zelf ook zeer bij gebaat zouden zijn. Het was een prachtige win-winredenering, zouden we nu zeggen, die ervoor zorgde dat alle betrokkenen aannamen dat het vanzelf wel goed zou komen. Ook voor de beleidsmakers in de jaren tachtig en negentig bleef de vraag hoe de gemengde wijk eruitzag een tabula rasa. Zij sloegen de voordelen van het wonen in een 'gewoon' huis in een 'gewone' buurt hoog aan, maar ook zij maakten zich geen concrete voorstelling van de dagelijkse gang van zaken. Zo vroegen zij zich niet af of er voor mensen met een beperking wel genoeg tolerantie en solidariteit zou zijn in de samenleving en specifiek in de buurt. Zelfstandig wonen onder de mensen was een onbetwistbaar principe geworden, ook al omdat dit ideaal voor personen met een beperking een afgeleide was (en is) van het maatschappelijke ideaal voor iedereen: een zo zelfstandig en autonoom mogelijk bestaan.

Terugkijkend op het beleidsdiscours in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw valt nog iets anders op: vermaatschappelijking van de zorg werd niet verbonden met de vraag of de buurt als zodanig bepaalde kenmerken moest hebben om mensen te laten integreren of te laten aarden. Welke kwaliteiten een buurt moet hebben om mensen met een beperking zich te laten thuis voelen, hoe de inrichting van de publieke ruimte kan bijdragen aan grotere ontmoetingskansen (Van der Graaf, 2004), al dit soort vragen werd niet gesteld. Als mensen maar in een woonbuurt konden worden ondergebracht, dan was dat altijd socialer dan te verblijven in een instelling met andere beperkten.

De illusie van gelijkheid

Als het doel van vermaatschappelijking van de zorg is om, via gemengde woonbuurten, te komen tot normalisering van het bestaan van mensen met een handicap en tot hun integratie in de samenleving, dan is het beoogde resultaat bepaald nog niet bereikt. Buurten blijken niet vanzelfsprekend allerlei

gastvrije bewoners te herbergen met wie mensen met beperkingen geregeld sociaal contact hebben. De sterke, gemengde sociale netwerken waar idealisten en beleidsmakers in de vorige eeuw van dromden bestaan slechts mondjesmaat. Ook de optimistische verwachting uit de jaren zeventig dat de zichtbaarheid in de buurt van 'ongewone' mensen zou leiden tot mildheid en besef van de kwetsbaarheid van het leven bij de maatschappelijk succesvollere, is niet uitgekomen. In vergelijking tot de jaren zeventig is de samenleving juist verhard.

In dit opzicht spelen brede maatschappelijke ontwikkelingen eveneens een rol. De buurt is voor veel Nederlanders minder relevant voor sociale contacten dan enkele decennia geleden (De Boer, 2001). Mensen met een beperking zijn, door hun geringere actieradius en doordat zij minder sociaal vaardig zijn, echter juist meer aangewezen op sociale contacten in hun directe omgeving. Het principe van de vermaatschappelijking van de zorg is hierop gebaseerd en ook de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) gaat ervan uit dat de eerste opvang en zorg bij de sociale netwerken van burgers zelf ligt. Het is duidelijk dat mensen met een beperking er onder te lijden hebben dat die sociale netwerken minder vanzelfsprekend voor handen zijn. Paul Schnabel, directeur van het scp:

'Die zelfstandigheid kan een soort sociale isoleercel worden waarin de gekkigheid een eigen dynamiek krijgt. Er is niemand die het dagelijks leven voor bijvoorbeeld een psychiatrisch patiënt regelt. Buren merken pas als het te laat is dat iemand gevaarlijk is met vuur of raar doet tegen kinderen. Die willen ze dus niet als buurman.' (Kiers, 2005).

Schnabel noemt, naast de geringere intensiteit van buurtcontacten, nog een tweede kenmerk van onze huidige samenleving dat ertoe bijdraagt dat mensen zich minder vanzelfsprekend bekommeren om anderen om hen heen met een beperking: de dominantie van het gelijkheidsideaal.

'We hebben er moeite mee mensen met een handicap in een ongelijke positie te accepteren. Vroeger leefden de gekken ook in de samenleving, maar ze moesten wel hun plaats weten. Degene die verzorgd werd, wist dat hij genadebrood at. In onze moderne samenleving vinden we het onverdraaglijk mensen als tweederangs burgers te behan-

Zelfstandig in een wijk wonende mensen met een verstandelijke beperking en/of psychische aandoening blijken nauwelijks contacten op te bouwen in de wijk en vooral aangewezen te zijn op het contact met de begeleider en met lotgenoten die ze op speciale bijeenkomsten of bij groepspecifieke activiteiten ontmoeten.

delen. We willen dat ze goed functioneren. We willen steeds de illusie van gelijkheid wekken. We willen de afhankelijkheid niet accepteren.'

De huidige praktijk is dat het merendeel van de zelfstandig wonende psychiatrische patiënten en verstandelijk beperkten als eenlingen in hun buurt leven (of op eilandjes in het geval van geclusterd wonen). Waar zij wonen, doet er in sociale zin maar beperkt toe omdat er toch bijna geen relatie is met buurtgenoten. Het lijkt weinig realistisch om te verwachten dat wijken en buurten en hun bewoners in de toekomst wel die vanzelfsprekende opvang- en mengingsfunctie zullen hebben. Maar dat betekent niet dat er

aan de huidige gang van zaken niets te verbeteren valt. Gemeenten zouden bijvoorbeeld meer rekening kunnen houden met fysieke objecten en voorzieningen die het thuis voelen kunnen versterken.

Zorginstellingen kunnen er veel meer aan doen om 'kwartier te maken' in een wijk of buurt voorafgaand aan de komst van mensen met een beperking. Nu gebeurt het nog geregeld dat buurtbewoners noch welzijnsvoorzieningen vooraf betrokken worden bij de plannen voor vestiging van psychiatrische patiënten en verstandelijk beperkten in een buurt. Angst voor het gevreesde Nimby-effect speelt hierbij een rol. Protesterende buurtbewoners die de media weten te mobiliseren, worden als een sta-in-de-weg gezien

voor de vermaatschappelijking. Dat is begrijpelijk, maar niet wijs. Door vooraf wél meer de buurt te betrekken bij plannen voor zelfstandige huisvesting van kwetsbare groepen kan er draagvlak worden gecreëerd bij goedwillende buurtbewoners en allerlei wijkorganisaties en -instellingen. Naast het voorspelbare protest, zijn er immers ook mensen die bereid zijn zich op een verwelkomende manier op te stellen als er een appél op hen wordt gedaan. Zeker als dat gepaard gaat met een goede communicatie met verantwoordelijke begeleiders en instanties in geval van overlast.

Daarnaast is het wenselijk dat professionele begeleiders zich explicieter op de sociale omgeving van hun cliënten gaan richten als hun cliënten eenmaal in de wijk wonen. Nu zijn zij nog (te) vaak gefocust op het ondersteunen van de cliënt zelf, terwijl juist professionals een brug zouden moeten slaan naar de kring en wereld rondom hun cliënten.

Literatuur

- Boer, de N. (2001). De opkomst van de wijk-aanpak als dominante strategie in het sociaal beleid. In J.W. Duyvendak & L. Veldboer, Meeting Point Nederland. Over samenlevingsopbouw, multiculturaliteit en sociale cohesie. Amsterdam: Boom.
- Graaf, P. van der (2004). Sociaal en fysiek: two of a kind? Onderzoeksvoorstel (niet gepubliceerd).
- Kiers, B. (2005). Paul Schnabel maakt de balans op van vermaatschappelijking. Zorgvisie, 19 oktober 2005.
- Kwekkeboom, M. H. et al. (2006a). Een eigen huis... Ervaringen van mensen met verstandelijke beperkingen of psychiatrische problemen met zelfstandig wonen en deelname aan de samenleving. Den Haag: SCP.
- Kwekkeboom, M. H. (2006b). Eerste Cordaanlezing. 22 december 2006, Amsterdam.

<

'Zijn ze gek geworden?

Wat is dit voor iets mafs?'

Verbaasd kijkt een gehaaste reiziger naar het vrolijk uitgedoste gezelschap. "Zijn ze gek geworden of zo? Wat is dat voor iets mafs? Nee, ik heb geen tijd voor die flauwekul, ik moet de trein in." En weg is de reiziger die afgelopen zaterdag rond de klok van kwart voor één uur zijn trein moest halen in de richting van Apeldoorn.

Hij is een van de weinige reizigers die de lol niet kan inzien van de uitzwaaiservice van de Blijbrigade Apeldoorn/Deventer. Op de NS-stations van Deventer en Apeldoorn werden reizigers afgelopen zaterdag verrast door vrijwilligers van deze brigade. Reizigers die mee wilden doen konden door de hele groep of door één van de vrijwilligers worden uitgezwaaid. De reizigers kregen een tissue waarmee ze uit het treinraampje konden zwaaien.

Een Blijbrigade is een groep van ongeveer vijf tot tien vrienden, collega's of verenigingsleden die in hun woon- of werkplaats acties uitvoeren om mensen blij te maken. Ze maken deel uit van het landelijke opererend Blijbedrijf, een initiatief voor mensen die spontaan iets positiefs willen doen in de openbare ruimte. Inmiddels zijn er landelijk een kleine dertig Blijbrigades. De Blijbrigades bedenken zelf welke acties zij willen voeren en kunnen zoveel of zo weinig in actie komen als ze zelf willen.

"Het heeft verder allemaal niets om het lijf en je moet er niet teveel gewicht aan geven. Het is vooral een vrolijke bedoening om mensen blij te maken", aldus Loes Stuij, coördinator van de Blijbrigade Apeldoorn/Deventer die inmiddels zo'n 2,5 jaar bestaat.

In Deventer zijn veel reizigers wel in voor deze vrolijke noot en laten zich door vrolijk uitgedoste leden van de Blijbrigade uitzwaaien. De reizigers kunnen kiezen tussen drie uitzwaai-varianten: small, medium of large. Die laatste staat voor uitbundig wat inhoudt dat het hele gezelschap van de Blijbrigade gaat zwaaien. De andere varianten zijn wat minder uitbundig. De meeste reizigers gaan - als ze dan toch uitgezwaaid willen worden - voor large, zoals vijf meiden van gymnastiekvereniging SVOD die op weg gaan naar Utrecht. Zij geven daar een dansdemonstratie.

Boven aan de trap op het perron vangt een brigadelid de meiden op. Twee andere leden houden een spandoek omhoog met de tekst 'Blijje reis! Esther Douwes Dekker (17), Coco Weidijk (14), Naomi Wolsing (14), Yara Boone (14) en Eva Groen (14) lachen zich rot. Natuurlijk willen ze uitgezwaaid worden en het kan ze niet uitbundig genoeg zijn. Ze krijgen allemaal een tissue waarmee ze uit het treinraampje kunnen zwaaien. De meiden gaan in Utrecht enkele dansen uitvoeren. 'Wat voor dansen' vraagt een van de leden van de Blijbrigade. "Een zomerdans maar ook een blijde dans", zegt Esther die net als haar teamgenoten niet meer bijkomt van het lachen. Als de conducteur op zijn fluitje blaast en de trein zich langzaam in beweging zet, laten de meiden de tissues uit het raampje wapperen. De Brigade zwaait enthousiast terug en rent een flink eind over het perron met de vaart makende trein mee. "Dit is toch hartstikke leuk", hijgt Loes Stuij nog even uit. "Waarom ik dit doe? Ik werk in Apeldoorn als teamhoofd in een verpleeghuis en dat is best een drukke baan. Er gebeurt veel in mijn hoofd. Ik vind het lekker om in mijn vrije tijd iets luchtig te doen, iets wat leuk is en waarbij ik niet veel hoeft na te denken. Bovendien heeft dit iets theatraals, iets clownesks, daar hou ik wel van."

Anneke Duijts uit Deventer is vertederd. Ze is vanaf de oprichting betrokken bij de Blijbrigade. Voor haar is het een groot feest. "Ik heb een eigen bedrijfje en heb wel wat vrije tijd. Ik wilde vrijwilligerswerk gaan doen. Dus zocht ik op een site naar mogelijkheden en trof het Blijbedrijf aan. Alleen die naam al, ik was meteen verkocht. Het is gewoon heel vrolijk wat we doen, zonder een diepere betekenis."

De Blijbrigade Apeldoorn/Deventer

De Pijler: '25 jaar

Op 5 november vierde de Limburgse uitkeringsgerechtigdenorganisatie de Pijler haar 25-jarig jubileum. Beroepskrachten hebben altijd een belangrijke rol gespeeld bij de zelforganisatie. In eerste instantie als 'persoonlijk' bondgenoot, later als 'zelfstandig opererend' professional. Een terugblik op de rol en betekenis van de opbouwwerker

De sprekers tijdens het jubileum: vlnr Herman Longenveeld (voorzitter), Jan van Vessem (manager UWV), Odile Wolfs (gedeputeerde Limburg), ToF Thissen (voorzitter Divosa), Raf Janssen, wethouder gemeente Helden

'Een lotgenoot ben je niet, maar een bondgenoot kun je worden'

Hoewel we over de Limburgse 'beweging van uitkeringsgerechtigden' spreken als een 'zelforganisatie', hebben beroepskrachten altijd een belangrijke rol gespeeld. Niet omdat zij het karakter van de organisatie uitmaakten – het zijn de mensen immers zelf die zich hebben georganiseerd op basis van lotgenootschap en gedeelde belangen – maar wel omdat zij deel uitmaakten van de noodzakelijke randvoorwaarden om zo'n beweging van de grond te helpen tillen en tot bloei te brengen.

In de organisatie van arbeidsongeschikten heeft zich in de afgelopen 25 jaar de meeste ontwikkeling voorgedaan. We zullen de rol en de betekenis van de beroepskrachten dan ook aan de hand van deze ontwikkelingen illustreren.

Rol beroepskrachten

Hoewel in zekere zin nog wel van een vloeiende, geleidelijke ontwikkeling kan worden gesproken kan er toch een duidelijk omslagpunt worden gemarkeerd: de invoering van de TBA in 1993, de wet Terugdringing Beroep op de Arbeidsongeschiktheidsregelingen. Voor die tijd lag er een zwaar accent op de beroepskracht als persoon; na die tijd veel meer op de beroepskracht als 'professionaal'.

In de jaren zeventig begon het vormingscentrum De Klinkenberg met het organiseren van cursussen voor ex-mijnwerkers. In deze cursussen werd het belang van zelforganisatie en het organiseren van activiteiten benadrukt. Het lokale welzijnswerk had in die tijd namelijk ook weinig te bieden.

Welzijnsactiviteiten waren vooral gericht op jongeren en ouderen. Voor de groep daartussen was er niets. De ex-mijnwerkers organiseerden zich en regelden dat zij vanaf 1976 konden beschikken over een professionele ondersteuner, Frans Benders. Hij werd aangesteld bij De Klinkenberg, voor de ex-mijnwerkers een vertrouwd adres en een vertrouwde partner.

Toen begin jaren tachtig rumoer ontstond rond de WAO, begonnen WAO-ers zich eveneens te organiseren. Datzelfde gold voor de Vrouwen in de Bijstand. De organisatie van ex-mijnwerkers nam deze beginnende bewegingen onder zijn hoede door het beschikbaar stellen van middelen en de beroepsmatige inzet van De Klinkenberg.

Diepgeworteld wantrouwen

In 1982 kregen de WAO-ers ook de beschikking over een beroepskracht en activiteiten-geld van het toenmalige ministerie van CRM. De middelen waren ingezet als een van drie experimenten in het land en in Limburg was dat gebonden aan de mijns-treek vanwege de vele arbeidsongeschikte ex-mijnwerkers. Zo werden de WAO-ers in staat gesteld om hun eigen WAO-platform op te richten en een opbouwwerker aan te stellen om ze te ondersteunen. De bedoeling van het ministerie was om dit onder te brengen bij een lokale instelling voor opbouwwerk. Maar de mijnwerkers en eigenlijk de hele uitkeringsgerechtigdenbeweging hadden een diepgeworteld wantrouwen tegen instanties en ook tegen de bond en welzijnsinstellingen. De WAO-ers waren bovendien bang dat de beroepskracht zou gaan spioneren voor de GMD (Gemeenschappelijke Medische Dienst), de keuringsinstantie van de WAO. Nee, zeiden ze, breng hem ook maar onder bij De Klinkenberg, daar hebben die mijnwerkers goede ervaringen mee. Dan hebben we er

in beweging'

Op 5 november 1983 werd de eerste *Limburgse dag voor uitkeringsgerechtigden* georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst presenteerden een aantal belangengroepen voor uitkeringsgerechtigden zich. Daarnaast werd discussie gevoerd rondom werk en werkloosheid; uitkeringsgerechtigden, vakbeweging en arbeidsethos. Ook werd deze dag het *Provinciaal Samenwerkingsverband Uitkeringsgerechtigden Limburg (PSUL)* opgericht.

Op 11 maart 1988 verenigden de provinciale belangenorganisaties – die binnen het PSUL samenwerkten – zich in *stichting de Pijler*, het knooppunt (netwerk en ondersteuning) van provinciale, regionale en plaatselijke belangenorganisaties van uitkeringsgerechtigden en andere mensen met een te laag inkomen in Limburg.

Stichting de Pijler heeft de afgelopen 25 jaar signalen uit de achterban gebundeld, vertaald en voor het voetlicht gebracht. Zij was daarbij zowel onderdeel als aanjager van de beweging van uitkeringsgerechtigden in Limburg. De publicaties, voorstellen, notities en projecten weerspiegelden opvattingen, kennis en ervaringen van uitkeringsgerechtigden en andere mensen met een te laag inkomen.

Ter gelegenheid van jubileum werd een speciale brochure gemaakt waarin wordt teruggeblikt op 25 jaar door *de Pijler* georganiseerde activiteiten en werkzaamheden. De belangrijkste pijlers passeren de revue: de WAO beweging, vrouwen in de bijstand, de armoedebeweging, de cliëntenparticipatie, de relatie met de overheid, de rol van beroepskrachten en de relatie met de vrijwilligers. In de brochure wordt ook vooruitgeblikt. Hoe kan *de Pijler* verder in beweging blijven en welke rol kan worden gespeeld in de organisaties van uitkeringsgerechtigden en in de bestrijding van armoede. Uitgangspunt blijft het cliëntenperspectief met als voornaamste doel een verbetering in de leefsituatie van mensen.

25 jaar in beweging zegt iets over de dynamiek en de krachten die een rol spelen in het brede maatschappelijke veld waarop *de Pijler* haar activiteiten richtte en wil blijven richten. Niets was en is zo veranderlijk als het werkkterrein van de sociale zekerheid en de daaraan gelieerde zaken.

"Ook in de toekomst zullen veel mensen afhankelijk blijven van sociale verzekeringen en andere sociale regelingen", aldus Herman Langenveld, voorzitter van *de Pijler*. "Veel mensen zullen hierbij ondersteuning nodig blijven hebben. Velen alleen al om zich staande te kunnen houden, maar - als het kan - ook om zich te ontplooiën. Een onafhankelijke organisatie die voor de belangen van deze mensen opkomt, blijft dus van wezenlijk belang. Daar ligt voor *de Pijler* de uitdaging en daar hebben we iedereen hard bij nodig!"

zelf zicht op. Zo werden al deze middelen en de professionele ondersteuning samengebracht en gekoppeld. Naast Frans Benders was nu ook Frank de Klaver beschikbaar als ondersteunende beroepskracht.

Bondgenoot

Behalve dat deze ontwikkeling getuigt van zelfbewustzijn bij de leiders van de beweging, komt hier ook tot uiting dat de uitkeringsgerechtigden zelf toezicht wilden houden op deze beroepskrachten en ook zeggenschap wilden over wat zij zouden gaan uitvoeren. "Het zijn onze beroepskrachten", zo werd gezegd en zo lagen de verhoudingen ook. Het ging echter om meer dan de beschikking over de beroepskrachten. Het ging in hoge mate om vertrouwen, en dat vertrouwen moet je wel verdienen. "Een lotgenoot ben je niet, maar een bondgenoot kun je worden", waren gevleugelde woorden binnen de WAO-beweging in die tijd als het over beroepskrachten ging. Zonder dat vertrouwen kon je het als beroepskracht wel schudden. Dan moesten ze je niet. Dat Frank de Klaver dat vertrouwen wist te winnen blijkt wel uit het feit dat veel WAO-ers het vaak hadden over 'onze Frank'. Frank was ingelijfd in de beweging, een absolute bondgenoot.

Spreekbuis

In deze eerste periode was de rol van de beroepskracht als 'spreekbuis' voor de WAO-ers van veel betekenis. Ook dat had alles te maken met vertrouwen, maar ook met wantrouwen en onzekerheid waar het de buitenwereld betreft. Slechts weinig WAO-ers durfden het aan om zich openlijk op te stellen. In de tijden dat de eerste aanslagen op de 'zekere positie en uitkering' werden voorbereid en doorgevoerd werd de buitenwereld als bedreigend ervaren. De GMD, als keuringsinstantie werd gezien als een vijandelijk bolwerk. Van bijeenkomsten mochten wel verslagen worden gemaakt, maar daar mochten geen namen in worden genoemd, zelfs geen initialen. Je wist immers maar nooit of die verslagen niet bij de GMD

Mijn liever, KEES! KNIKKERS UIT JE NEUS!
Ingevolge God mag welen EVEN JE MOND DICHT JONGENS! wat voor nieuwe
wettelijke GA MET DAT BROODMES UIT HET STOPKONTAKT verplichting solliciteer ik als bij-
standsmoeder HOU JE SCHREEUW NOU'S! ZIE JE NIET DAT IK ZIT TE VOEDEN! naar de
functie van directiesecretaresse.
Er zijn echter JA, JULLIE MOGEN ALLEMAAL MET MAMMA MEE enkele bijzondere
voorwaarden mijnerzijds.

Cartoon, door Jos Collignon voor de Pijler gemaakt voor Vrouwen in de Bijstand (VIB)

terecht zouden komen en dan kon je actieve opstelling wel eens worden 'afgestraft'. Een ander deel van de onzekerheid was schaamte voor het eigen 'falen'. Je manifesteren als WAO-er deed je niet gauw, dan toonde je jezelf immers als 'mislukkeling', die niet eens in staat is zijn gezin te onderhouden. Het gebeurde veel dat WAO-ers 's morgens op de fiets stapten met het broodtrommeltje onder de snelbinder om pas 's avonds weer naar huis terug te keren. 'De buurt moet niet zien dat ik de hele dag thuis zit.' Anderen verstopten zich letterlijk achter de geraniums.

Tegen deze achtergrond was de beroepskracht vaak de spreekbuis. Dat vergde naast vertrouwen, een hoge mate van loyaliteit (bondgenootschap) en inlevingsvermogen. Bovendien was de beroepskracht vaak beter in staat dan de WAO-ers om een vertaalslag te maken vanuit de wereld van WAO-ers naar de wereld van de overheid en de instanties.

Opbouwwerker

De beroepskrachten waren – en zijn nog steeds – overwegend opbouwwerkers. Zij moesten dan ook zorg dragen voor het opbouwen van de organisatie. Als bindende

en continue factor binnen de organisatie was een belangrijke rol voor ze weggelegd. Mensen vanuit vaak zeer verschillende achtergronden en met zeer verschillende persoonlijkheden waren actief binnen de beweging. Het was de taak van de opbouwwerker om mensen bijeen en tot samenwerking te brengen en te houden.

De organisatie is voortdurend in beweging. Er komen groepen (mensen) bij en er gaan groepen (mensen) af, er ontstaan conflicten, enzovoorts. De beroepskracht probeert bestaande groepen zo goed mogelijk te ondersteunen en bij conflicten speelt hij vaak een bemiddelende rol. De beroepskracht is dus intermediair en bruggenbouwer. Bij een organisatie in opbouw, zoals dat in de eerste jaren het geval was, had dat een zwaarder accent dan nu.

In de eerste jaren was niet alleen sprake van organisatieopbouw maar ook van organisatieontwikkeling. De beroepskrachten organiseerden kadertrainingen. Deze vergrootten niet alleen de kennis en de vaardigheden van de actieve WAO-ers (het kader) maar had tevens een bindend effect binnen de organisatie. WAO-ers werden sterk met elkaar en hun levensgeschiedenissen gecon-

fronteerd. Voor velen betekende dat niet langer voornamelijk de oriëntatie bij zichzelf te zoeken maar bij de groep, bij lotgenoten. Het was een belangrijk element in hun emancipatie als WAO-er.

Bruggenbouwer

Het leerproces vond echter niet alleen in trainingen plaats maar ook in de praktijk. Daarvoor was het nodig dat de beroepskracht ook bruggenbouwer was tussen de buitenwereld en de organisatie. Zo werd een regulier overleg met de toenmalige GMD, de instantie die de keuringen verrichtte en bedrijfsverenigingen adviseerde over het toekennen van een uitkering. Uit lotgenotenverhalen werd steeds weer duidelijk dat er nog al eens wat mis ging bij die keuringen of dat de cliënten zich onheus bejegend voelden. Deze klachten werden onder begeleiding van de beroepskracht verzameld, geanalyseerd en voorgelegd aan de directie van de betreffende GMD-vestiging. De gesprekken daarover met de GMD werden grondig voorbereid en geëvalueerd, niet alleen met de leden van de kleine delegatie, maar met een grotere groep. Daardoor konden velen leren van deze ervaringen. Dit leidde er niet alleen toe dat allengs meer

Karakter van de organisatie voor en na de invoering van de TBA (1993) in enkele steekwoorden

Voor 1993

Bundeling en organisatieopbouw
 Vertrouwen, veiligheid; Interne oriëntatie
 Persoonlijke geschiedenissen en verhalen; eigen ontwikkeling en statusbehoud
 Individuele en collectieve emancipatie
 Meestal tegenover de buitenwereld
 Vakbondsdenken
 Kadertraining; zowel scholing (kennis, oriëntatie en vaardigheden) als bindmiddel voor personen binnen de organisatie
 Positionering WAO-ers
 Opzet spreekuurwerk arbeidsongeschikten
 Overleg GMD
 Defensief; verdedigend van gevestigde belangen; aanklagen van mistanden in de praktijk
 Reactief

Na 1993

Perspectiefverschuiving; nieuwe aandachtsterreinen
 Zelfbewust en ondernemende organisatie
 Functionele (maar wel betrokken) verbanden van vrijwilligers
 Individuele ontplooiing
 Steeds meer samen met externe partners
 Netwerkdelen
 Professionalisering
 Verbreding thematiek bij spreekuren en binnen de beweging (arbeidsongeschiktheid, bijstand, re-integratie, armoede, participatie, Wmo, WJ, WSW, cliëntenparticipatie)
 Dienstverlening en productontwikkeling (o.a. voorlichting, oriëntatiecursussen)
 'Van slachtoffer tot onderhandelaar'
 Offensief; visieontwikkeling en beleidsadvisering
 Initiatief

Rol van de beroepskracht voor en na de invoering van de TBA in enkele steekwoorden

Voor 1993

Beroepskracht als persoon
 Beroepskracht als nabije ondersteuner
 Beroepskracht als spreekbuis
 Vertaalfunctie en informatie vanuit de wereld van WAO-ers naar buiten (als voornaamste accent)
 Beroepskracht als bindende factor binnen de organisatie en als continue factor
 Beroepskracht als intermediair, bruggenbouwer; zowel binnen de organisatie als tussen de buitenwereld en de organisatie

Na 1993

Beroepskracht als professional
 Beroepskracht als visie- en praktijkontwikkelaar
 Beroepskracht als pleitbezorger
 Vertaalfunctie en informatie vanuit de buitenwereld naar de organisatie/beweging (als voornaamste accent)
 Beroepskracht als 'ondernemer' in het veld
 Beroepskracht als wegbereider en netwerker

WAO-ers het aandurfden om deel te nemen aan dit soort bijeenkomsten maar ook steeds beter in staat waren om daar zelf een actieve rol te vervullen of volledig zelfstandig het overleg aan te gaan. Waar de opbouwwerker aanvankelijk de voornaamste woordvoerder van de WAO-delegatie was, kon hij zich steeds meer op de achtergrond opstellen. Ook dit leerproces heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de emancipatie van de WAO-ers.

Van defensief naar offensief

De WAO-beweging was tot aan 1993 voornamelijk een defensieve beweging. Dat was ook logisch. Vanaf de invoering van de WAO (1967) hadden arbeidsongeschikten te maken met een stabiele regeling die voorzorg in 80 procent van hun vroegere inkomen. De WAO werd eind jaren 80 en begin jaren 90 flink op de schop genomen. Dat betekende niet alleen een bedreiging van het inkomen maar ook van de positie van WAO-ers. De meeste WAO-ers hadden zich – soms na jaren – min of meer verzoend met het inkomen en hadden hun leven opnieuw ingericht. De ingrepen zetten alles op zijn kop. Daar kwam nog bij dat ze door de politiek en in de media werden weggezet als 'profiteurs'.

Het verzet was massaal; grote demonstraties en manifestaties. Het mocht niet baten. Op de hoofdpunten verloren de WAO-ers slag na slag. Na de invoering van de TBA was de moed er dan ook uit.

Re-integratie

Op dat moment speelden de beroepskrachten een cruciale rol. Zij wisten de beweging nieuwe perspectieven te bieden. Evenals in de recente jaren werden de WAO-ers destijds massaal herkeurd en moesten velen actief naar werk zoeken. De overheid zou eindelijk werk maken van de re-integratie van arbeidsongeschikten. Dat zouden de WAO-ers dan wel eens kritisch volgen. Er werd eigen onderzoek georganiseerd naar de ervaringen van WAO-ers met de herkeuring en met re-integratie. De beroepskrachten gingen zelfs nog een stap verder. De WAO-ers hadden zelf hun ideeën over de aanpak van re-integratie. Daarbij werden de positie en de ideeën van de betrokkene als uitgangspunt genomen. Onder leiding van de beroepskrachten werden eigen re-integratieactiviteiten en –methoden ontwikkeld. Met name een aanbod van groepsoriëntatie op de eigen toekomstperspectieven stond daarbij centraal. Dit aanbod heeft

zich in de jaren verder ontwikkeld en wordt door de Pijler momenteel nog steeds aangeboden onder de titel 'Een nieuwe start'. Met dit aanbod werd ook een nieuw gedrag voor de beweging ontwikkeld. Er werd gezocht naar samenwerkingsmogelijkheden (zelfs met uitvoeringsinstanties) en naar inbedding van het eigen aanbod in reguliere trajecten. Het was tegelijkertijd een nieuwe manier van belangenbehartiging; zorg dat je zelf een rol speelt in de uitvoeringspraktijk en zet daarbij de specifieke inbreng van vrijwilligers en ervaringsdeskundigen op de kaart. Het is een andere manier van invloed uitoefenen in het belang van cliënten dan het vaak vruchteloos geleden demonstreren tegen de zoveelste aantasting van de positie van WAO-ers.

Tegelijk met deze strategie werd ook werk gemaakt van regulier overleg met uitvoeringsinstanties en de landelijke toezichthouder (Lisv). De beroepskrachten droegen er zorg voor dat de organisatie zich ontwikkelde tot een 'volwassen' en gerespecteerde gesprekspartner en in veel gevallen zelfs samenwerkingspartner. Voorlichtings- en re-integratieactiviteiten werden mede gefinancierd door de uitvoeringsinstanties en WAO-kaderleden werden gevraagd een rol te spelen bij de voorlichting die uitvoeringsinstanties zelf organiseerden.

Bondgenoot én professional

De beweging had geleerd zelf initiatieven te nemen in plaats van voornamelijk te reageren op de buitenwereld. De nieuwe initiatieven brachten echter wel de noodzaak met zich mee dat kaderleden op nieuwe activiteiten moesten worden getraind en ook sprekuurhouders moesten worden geïnformeerd over nieuwe regelingen. Waar kadertraining aanvankelijk was gericht op het functioneren als actief lid van de organisatie en op het bieden van lotgenotenhulp, kreeg het nu meer het karakter van 'professionalisering'. Er werden immers andere, meer 'professionele' eisen aan de vrijwilligers gesteld.

Het was de taak van de beroepskrachten dit proces te organiseren en te begeleiden. Het bracht ook met zich mee dat het accent bij de beroepskrachten werd verlegd van (interne) bondgenoot naar professional die in staat is om visie en nieuwe praktijk te ontwikkelen, in de buitenwereld wegbereider te zijn, te netwerken en samenwerkingspartners te vinden.

Daarmee kwamen de beroepskrachten op iets meer afstand van de organisatie te staan. Om de nieuwe rollen waar te maken moesten zij een eigen, meer zelfstandige positie kunnen innemen. Ze waren niet langer meer één met de organisatie. De Pijler kan vanaf dat moment dan ook worden gezien als provinciale netwerkorganisatie van uitkeringsgerechtigden en de anti-armoedebeweging, en daarnaast als organisatie van professionals met een eigen opdracht en positie. Niet alleen intern gericht op het ondersteunen en ontwikkelen van de organisatie maar ook naar buiten gericht op provinciale en landelijke organisaties en overheden. Dat kan echter nog steeds alleen als dat gebeurt vanuit een vertrouwensrelatie. Daarvoor blijft nodig dat de beroepskrachten het cliëntenperspectief weten te vertegenwoordigen en dat er een open communicatie is over wat zij namens en ten behoeve van de beweging ondernemen.

Verbreiding aandachtsterrein

Hoewel de Pijler van begin af aan op een tamelijk breed maatschappelijk terrein was gericht (arbeidsongeschiktheid, bijstand, vrijwilligerswerk, armoede) is dat met name met de invoering van de Wmo verder toegenomen. Vooral de samenhang van aandachtsterreinen en beleid heeft veel meer de aandacht gekregen. Daarnaast zijn niet alleen de ingrepen in beleid en regelingen toegenomen, maar zijn ook veel nieuwe regelingen toegevoegd. Het overhevelen van steeds meer beleid van het Rijk naar gemeenten maakte het nog complexer. Dat alles betekende dat kaderleden kennis moesten nemen van steeds meer informatie op een steeds breder terrein en met aandacht voor lokale verschillen. Dit betekende voor de beroepskrachten een grotere rol in het aanleveren en 'vertalen' van informatie uit de buitenwereld en in het verkennen van kansen voor de beweging.

Voor meer informatie:
www.stichtingdepijler.nl

<

“zo Zoetjes aan”

Wereldtaarten

met verhalen

Wereldtaartenboek

‘Zo zoetjes aan’

20 recepten
€14,95
58 pagina's

In het **Wereldtaartenboek** geven twintig vrouwen hun familierecept prijs. Achter elk recept schuilt een verhaal: dat van de vrouw die de taart bakt, haar achtergrond, haar land, cultuur en komst naar Nederland. Ook deze bijzondere verhalen worden prijsgegeven.

Op maandag 3 november ontving Agnes Jongerius, voorzitter van de FNV, het **Wereldtaartenboek 'Zo zoetjes aan'** uit handen van Noortje van der Kaaden van moedercentrum De Koffiepot, de burgemeester van Den Haag, Jozias van Aartsen, schreef het voorwoord bij het boek.

Het **Wereldtaartenboek** is een initiatief van Moedercentrum De Koffiepot in Den Haag, onderdeel van Stichting MOO. Het moedercentrum is een ontmoetingsplaats voor vrouwen uit alle culturen. Het centrum ligt in de Haagse **multiculturele wijk Laak Invoord** en is een **plek waar vrouwen zich kunnen ontplooiën**.

Bij De Koffiepot is Noortje van der Kaaden werkzaam. Afgelopen jaar nam zij deel aan Margriets Betere Wereld-project, waarin vrouwen worden gevolgd in het goede doel waarvoor zij zich inzetten. Margriets Betere Wereld stelde aan iedere Betere Wereld Vrouw €1500,- ter beschikking. De vrouwen van De Koffiepot kozen ervoor om méér geld te maken van dit bedrag. 'Maar hoe?

Waar zijn wij, vrouwen van De Koffiepot, goed in?' was de grote vraag.

Al gauw waren zij er uit. Koken, bakken en cateren: dat is een grote kwaliteit! Een taartenbakcursus, in het verleden georganiseerd in De Koffiepot, werd genoemd. Daarin namen vrouwen letterlijk en figuurlijk een kijkje in elkaars keuken. Ze deden de ontdekking dat elk land een eigen taart kent. Elke vrouw bracht haar familierecept in en zo maakten zij kennis met elkaar en elkaars achtergrond. En zo was het idee om een taartenboek te maken al snel geboren.

Het **Wereldtaartenboek** laat U letterlijk en figuurlijk proeven van de culturen van deze vrouwen. Culturen die Nederland rijk is én ons land verrijken.

Het boek is te koop bij moedercentrum De Koffiepot of bij de betere boekenhandel.

De opbrengst uit de verkoop van dit boek, komt ten goede aan een werkgelegenheidsproject voor vrouwen.

<

Tussen zelfsturing

Inhoud geven aan empowerment

Hoe kunnen de eigen krachten van burgers in achterstandswijken worden aangesproken en ontwikkeld? In de onlangs verschenen publicatie 'Tussen zelfsturing en paternalisme' gaan Radboud Engbersen, Ard Sprinkhuizen, Matthijs Uyterlinde en Vasco Lub in op deze vraag aan de hand van het begrip empowerment.

Tussen zelfsturing en paternalisme

Inhoud geven aan empowerment in achterstandswijken

Radboud Engbersen
Ard Sprinkhuizen
Matthijs Uyterlinde
Vasco Lub

Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

Empowerment is een begrip dat op allerlei plaatsen opduikt. Niet alleen in de geestelijke gezondheidszorg, maar ook op allerlei deelterreinen van sociaal beleid, bijvoorbeeld in het veertig-wijken beleid van het ministerie van Wonen, Wijken en Integratie (WWI) of in het beleid van gemeenten gericht op het inhoud geven aan de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

'Tussen zelfsturing en paternalisme' gaat over de vraag hoe eigen krachten van burgers in achterstandswijken kunnen worden aangesproken en ontwikkeld. De auteurs doen dat aan de hand van het begrip empowerment. Maar wat is dat nu eigenlijk, empowerment? En waarom staat de empowermentbenadering zo in de belangstelling?

Sinds jaar en dag worden mooie woorden gesproken over bottom-up werken: het optimaal aanboren en benutten van het sociaal kapitaal dat burgers vertegenwoordigen. Maar tot op de dag van vandaag zijn het toch professionele instanties die de hoofdrollen opeisen en krijgen in uitvoeringspraktijken gericht op het verbeteren van achterstandswijken. De vraag is, kun-

en paternalisme

in achterstandswijken

Haagse Hogeschool: in veel empowerment-programma's ligt een sterk accent op onderwijs als hulpbron.

nen de bakens worden verzet? Kunnen burgers in achterstandswijken niet alleen een grotere rol krijgen bij hun eigen persoonlijke herstelwerk of het herstelwerk van familieleden die in meer of mindere mate zijn ontspoord (kind, partner), maar ook bij het herstelwerk dat nodig is om hun wijken weer op de been te helpen. Hoe kan bovendien - veel meer dan nu het geval is - het potentieel van weerbare burgers worden benut?

De vraag naar het verzetten van de bakens is uitermate relevant omdat de sociale problematiek in achterstandswijken hardnekkig is. Het gaat om zaken als voortijdige schooluitval, eenzaamheid, verslaving, werkloosheid, huiselijk geweld en allerlei vormen van criminaliteit, vandalisme en norm overschrijdend gedrag. Bij de aanpak van de problematiek in achterstandswijken wordt meer en meer gekozen voor strenge vormen van professioneel paternalisme. Het is de professional die met steeds min-

der terughoudendheid bij burgers binnentapt. Ook in de publieke ruimte rukt het paternalisme op. De burger wordt met geboden en verboden gemaand, en ook wordt steeds strenger ingegrepen bij verwarde groepen (dak- en thuislozen, verslaafden, mensen met psychiatrische problemen) in de publieke ruimte.

De vraag is hoe effectief deze vormen van repressief paternalisme zijn, en of ze niet aan kracht zouden winnen als ze meer gericht waren op de inbreng van de personen in kwestie zelf of uit hun directe omgeving. Kern van empowerment is het optimaal aanspreken en tot ontwikkeling brengen van de eigen kracht van burgers. Dit is niet het simpelweg afschuiven van taken door professionele instellingen richting burger. Empowerment richt de aandacht op het subtiele samenspel tussen burger, sociale professional en beleidsmaker, waarbij de subtiliteit vooral ligt in het aanreiken van de juiste combinatie hulpbronnen. De auteurs betogen dat een dergelijke per-

spectiefwisseling de moeite waard is om te worden verkend.

De publicatie is geïllustreerd met veel praktijkvoorbeelden van empowermentstrategieën die laten zien dat er veelbelovende resultaten te boeken zijn met deze vormen van inzet.

De burenhulpcentrale als buurtbinder

In Den Haag, Delft, Hoofddorp, Leiden, Nijmegen en Waddinxveen zijn in 2007 pilots van burenhulpcentrales (BHC) opgezet. De centrales komen voort uit de hernieuwde aandacht voor onderlinge hulp en dienstverlening op buurtniveau, ook wel burenhulp genoemd, waarbij deze informele steunnetwerken op een meer eigentijdse wijze zijn vormgegeven. De BHC is een systeem dat een beller in contact brengt met een vrijwilliger in de eigen wijk.

Wijkbewoners kunnen zich als deelnemer inschrijven bij de BHC. Wie een hulpvraag heeft kan naar de BHC bellen. Het systeem belt een vrijwilliger die kan aangeven op hij een oproep wil beantwoorden of niet. Verbindt de computer door dan is er een match en bespreken beide personen samen de vraag.

In Den Haag is het effect van de BHC in de wijk geëvalueerd door middel van een buurtonderzoek. Uit de evaluatie blijkt dat het aantal bewoners dat door het systeem in contact is gekomen met andere bewoners bescheiden is (8 procent), maar dat de indirecte effecten van het systeem (op het terrein van buurtsolidariteit, informele steunnetwerken, leefbaarheid en sociale cohesie) hoopgevend zijn.

Duizend en één Kracht: empowerment met kleine stapjes

In drie jaar tijd vijftigduizend allochtone vrouwen maatschappelijk actief, dat is de inzet van het landelijke programma Duizend en één Kracht. Naast 25 gemeenten heeft ook een aantal grote landelijke vrijwilligersorganisaties zich geëngageerd aan het programma. De gedachte erachter is dat vrijwilligerswerk op verschillende manieren van betekenis kan zijn voor de participatie van allochtone vrouwen in de samenleving. Als vrijwilliger krijgen ze de kans om in contact te komen met andere leefwerelden, tegelijkertijd worden (met steun en inzet van vrijwilligers) de individuele hulpbronnen van deze vrouwen geoptimaliseerd. Muna: "Ik heb de kans gekregen om echt te laten zien wat ik kan en wat ik wil leren. Ik heb eerst taallessen en een talenttraining gekregen. Daarna werd ik begeleid naar vrijwilligerswerk."

Ondanks de positieve ervaringen van Muna blijkt de stap naar vrijwilligerswerk voor veel allochtone vrouwen nog een brug te ver. Het gaat om kleine stapjes: beginnen met taalverwerving en kennis van de Nederlandse cultuur. Daarna kunnen laagdrempelige activiteiten in de wijk als opstap dienen tot vrijwilligerswerk, wat weer de kans vergroot op een betaalde baan. Zo ging Fatima vrijwilligerswerk doen nadat ze lange tijd arbeidsongeschikt was geweest. Ze werd gevraagd als voorzitter van het vrouwenplatform Slotervaart en organiseerde de Internationale Vrouwendag in Slotervaart. "Ik vond het heel erg leuk: iets positiefs, nuttigs doen en lekker bezig zijn. Je verborgen talenten worden zichtbaar en je komt achter dingen van jezelf waarvan je niet wist dat je ertoe in staat bent!"

De ervaringen van Muna en Fatima maken duidelijk dat de combinatie van individuele aandacht en het aanbieden van laagdrempelige activiteiten dichtbij de leefwereld van de vrouwen een vruchtbare empowermentstrategie vormen voor deze groep.

In natuurspeeltuin de Speeldernis in Rotterdam leren kinderen spelenderwijs over de natuur.

Duimdrop: jeugdige burgers houden plein leefbaar

De Duimdropcontainers zijn in de loop der jaren een vertrouwd onderdeel geworden van veel Rotterdamse pleinen. In de container kunnen kinderen speelgoed lenen. Voor wat duurder speelgoed kunnen ze met klusjes als andere kinderen helpen, of iets op het plein opruimen, 'duimen' verdienen waarmee je deze kunt lenen. De Duimdropcontainers staan vooral in achterstandsbuurtjes op zogenaamde 'spanningsvolle' pleinen: oftewel pleinen waar geen effectieve informele sociale controle op de spelende kinderen is en waar ook het formele toezicht van politie en welzijnswerk te wensen overlaat.

Met het plaatsen van de containers wordt geprobeerd het plein weer terug te geven aan de kinderen. Ze moeten zich wel aan de pleinregels van Duimdrop houden. Deze spelregels (ruzies uitpraten, luisteren naar de beheerder, zorgvuldig omgaan met het speelgoed, het plein schoon en heel houden) zijn ervoor om te voorkomen dat het recht van de sterkste geldt en om te zorgen dat kinderen leren om met elkaar te spelen en respect voor elkaar te hebben. Vooral het vermogen om te gaan met verschillende groepen is een belangrijke kwaliteit in onze samenleving. Sociologen noemen dit sociaal kapitaal, filosofen spreken over competente burgers. Naarmate burgers meer gelegenheid hebben om dit sociale kapitaal en competenties te ontwikkelen is hun kans op volwaardige integratie groter.

Tussen zelfsturing en paternalisme.

Inhoud geven aan empowerment in achterstandswijken.

Auteurs: Radboud Engbersen, Ard Sprinkhuizen, Matthijs Uytterlinde en Vasco Lub.

Foto's: Redmar Kruihof en Spaarnestad Photo.

ISBN 97 89 08 86 90 303.

Prijs: €12,50.

Te bestellen via www.movisie.nl of via bestellen@movisie.nl

11 In zijn oratie 'Onder professionals' (2001) schrijft Giel Hutschenmaekers dat moderne sociale relaties gekenmerkt worden door gelijkheid en kracht. Hij betoogt dat de ongelijke relatie van de met autoriteit beklede hulpverlener versus de zwak staande individuele cliënt niet effectief is. Juist cliënten moeten mede-eigenaar worden van hun behandeling, het gevoel hebben hun eigen leven weer in handen te kunnen nemen. Om die reden is het belangrijk dat cliënten op hun sterke kanten worden aangesproken. De door Hutschenmaekers bepleite perspectiefwisseling - redenerend vanuit de kracht van cliënten - wordt empowerment genoemd.

Opbouwwerk, 'Het is altijd het beroep van de toekomst geweest'

Op 6 november 2008 promoveerde Marta Dozy aan de Universiteit van Leiden op haar onderzoek naar de beroepsontwikkeling van het opbouwwerk. Het onderzoek is een sociologische en historische analyse van opkomst, groei en neergang van het opbouwwerk, een beroep met een bewogen verleden en een onzekere toekomst.

Het is het meest uitgebreide onderzoek naar de ontwikkeling van het opbouwwerk dat ooit is gedaan en kan met recht het standaardwerk over opbouwwerk worden genoemd.

Het proefschrift resulteerde in de uitgave *'Het is altijd het beroep van de toekomst geweest'*. De beroepsontwikkeling van het opbouwwerk verschijnt bij Uitgeversmaatschappij Walburg Pers te Zutphen.

De wederopbouw was in volle gang en om de daarmee gepaard gaande snelle maatschappelijke veranderingsprocessen in goede banen te leiden, parachuteerde het kersverse ministerie het zogenoemde 'opbouwwerk' met als belangrijkste doelstelling samenlevingsopbouw' door middel van sociale planning en de begeleiding van achtergebleven groepen. Lokaal en regionaal opbouwwerk werd gestimuleerd door subsidies en hoge verwachtingen. Dankzij de almaar stijgende welvaart en de ruimhartige subsidieverlening kon het opbouwwerk ongehinderd groeien. De hoogtijdagen

lagen in de jaren zeventig, ten tijde van de stadsvernieuwing en de stadsrenovatie, waarin opbouwwerkers zich luid en duidelijk manifesteerden met 'sociale actie' tegen onder meer de stijging van woonlasten, en zich inzetten voor het verkrijgen, dan wel behouden van welzijnsvoorzieningen. Daarbij verbreedde het aandachtsveld van het opbouwwerk zich.

Opbouwwerkers pakten op wat zich aan problemen voordeed en verzonnen er al werkende weg oplossingen voor. Zij begaven zich hiermee echter op het werkkterrein van andere beroepen, waardoor concurrentie ontstond. Vanaf de jaren tachtig keerde het tij. De economische groei stagneerde, de werkloosheid steeg tot spectaculaire hoogten, terwijl de overheidsuitgaven de pan uitrezen. Geleidelijk aan verloor het opbouwwerk zijn toch al niet erg grote maatschappelijk draagvlak. De aparte subsidieregeling voor opbouwwerk en voor andere welzijnswerksoorten verdween na invoering van de Welzijnswet, in 1988, en instellingen fuseerden tot brede welzijnsinstellingen. Er kwamen vervolgens processen

van taakintegratie op gang, die op termijn leidden tot grensvervaging tussen opbouwwerk en andere welzijnsberoepen. Dozy draagt door middel van haar onderzoek bij aan de wetenschappelijke theorievorming over beroepsontwikkeling als proces van institutionalisering en legitimering. Zij laat tevens de noodzaak zien van de beroepsvereniging. Die kan bewerkstelligen wat individuele beroepsbeoefenaren niet lukt: versterking van de kennisbasis, zeggenschap over het taakveld en vergroting van de maatschappelijke waardering, uitgedrukt in inkomen en aanzien.

Marta Dozy, *'Het is altijd het beroep van de toekomst geweest'*. De beroepsontwikkeling van het opbouwwerk, Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, ISBN 978.90.5730.618.1, prijs €35,00

<

Gewoon een goede buur

Kunnen wijkservicepunten bijdragen aan het langer zelfstandig wonen van ouderen en mensen met beperkingen? En zo ja, hoe dan? Welke knelpunten en uitdagingen zijn er? MOVISIE onderzocht deze vragen en legde het resultaat ervan vast in de handreiking 'We zijn gewoon een goede buur'.

In een groot aantal Nederlandse gemeenten zijn de laatste jaren wijkservicepunten opgezet om kwetsbare ouderen en wijkbewoners met lichamelijke of psychische beperkingen te ondersteunen bij zelfstandigheid en maatschappelijke participatie. Er zijn er al minstens honderd operationeel en naar schatting zijn er op dit moment nog eens driehonderd wijkservicepunten in oprichting, mede ingegeven door de komst

van de Wet maatschappelijke ontwikkeling (Wmo).

Wat is een wijkservicepunt

In een wijkservicepunt werken tenminste twee organisaties op het gebied van wonen, zorg, welzijn, vrije tijd en onderwijs met een op een bepaald gebied (buurt, wijk of dorp) gericht aanbod van diensten en activiteiten met elkaar samen. Een wijkser-

vicepunt heeft minimaal als doel de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van oudere wijkbewoners en/of wijkbewoners met een beperking te bevorderen en hun ontmoeting met elkaar en met andere wijkbewoners te stimuleren. De exploitatie van een gezamenlijk gebouw is daarbij een onderdeel van de strategie waarmee men het beoogde doel wil bereiken.

Potentieel

In wijkservicepunten blijkt veel potentieel te zitten als het gaat om het langer zelfstandig wonen van ouderen en mensen met beperkingen. Een mooi gebouw op een geschikte locatie en de aanwezigheid van een groot aantal functies op één locatie blijken heel geschikt als set-up om ouderen en mensen met beperkingen zo zelfstandig mogelijk te laten leven. Toch zijn alle geïnterviewden het er ook over eens, dat dit nog maar een

begin is, dat er nog veel grotere rendementen te behalen zijn.

Knelpunten

- * Het vaak nog ontbreken van een gedeelde visie en geformaliseerde samenwerking in bestuur en uitvoering. Er ontbreekt vaak nog een trekker die voldoende mandaat heeft om de samenwerking tussen de betrokken partijen inhoudelijk en organisatorisch (en financieel) in te richten;
- * De doelgerichte inzet om van het begin af aan de bevolking ook te betrekken en het centrum tot méér te maken dan een voorziening voor zorgbehoeftige mensen;
- * Het imago van een wijkservicepunt als iets voor ouderen en mensen met beperkingen gericht op zorg, niet op welzijn en contact. Dit schrikt de vitale dorps- en buurtbewoners af, zodat interactie en betrokkenheid ondanks de nabijheid niet spontaan tot stand komt;
- * De verschillende financieringsstromen van de samenwerkende partijen. Daardoor zijn er veel activiteiten, diensten en zorg die nu in praktijk niet of alleen met kunst- en vliegwerk en creatief boekhouden geleverd kunnen worden.

Aanbevelingen

Het is belangrijk voor nieuwe initiatieven - liefst al bij of zelfs vóór de start - met de participanten het gesprek aan te gaan over doelstelling, doelgroep, voorgestane aanpak

en wat dat vraagt voor de inrichting, het aanbod en de samenwerking. Daarbij zouden naast de traditionele participanten - woningcorporaties, zorgorganisaties en welzijnswerk ouderen- van meet af aan ook andere in de buurt actieve groeperingen zoals een brede welzijnsorganisatie, een dorps- of wijkraad en cliëntvertegenwoordigers mee aan moeten schuiven. De gemeente kan een regisserende, voorwaardenscheppende en enthousiasmerende rol vervullen om de partijen bij elkaar te brengen en met hen en hun financiers creatieve oplossingen te ontwikkelen voor schotten en knelpunten in wet- en regelgeving en financiering. Daarnaast heeft de gemeente een eigen taak in de randvoorwaardelijke sfeer, door ervoor te zorgen dat het gemeentelijk beleid op het gebied van wonen-welzijn-zorg, armoede, mobiliteit, eenzaamheidsbestrijding en informatievoorziening de randvoorwaarden schept voor het langer zelfstandig wonen van kwetsbare mensen.

Kwartiermaker

Verder blijkt het voor het imago en de samenwerking met het dorp of de buurt heel belangrijk dat er van het begin af aan aandacht is voor het inspelen op actuele gebeurtenissen en behoeften in de bevolking en het beschikbaar stellen van bijvoorbeeld ruimtes en andere faciliteiten aan burgerinitiatieven. Een wijkservicepunt kan deze aandacht waarborgen door een

medewerker aan te stellen als kwartiermaker. Deze heeft tot taak het contact met de buurtbevolking en aanwezige voorzieningen en organisaties te ontwikkelen en uit te bouwen en op die manier de uitwisseling en onderlinge steun tussen kwetsbare en vitale wijkbewoners te bevorderen. Deze kwartiermaker kan de coördinator zijn; in ieder geval moet de kwartiermaker voldoende mandaat hebben om afspraken te kunnen maken.

In 'We zijn gewoon een goede buur' staat de vraag naar de betekenis van wijkservicepunten voor de zelfredzaamheid en het (langer) zelfstandig wonen van kwetsbare wijkbewoners centraal. Waarom draagt het ene wijkservicepunt daar meer aan bij dan het andere? Welke elementen in vormgeving, organisatie en aanbod zijn daarbij van belang? De handleiding is bedoeld voor partijen die betrokken zijn bij wijkservicepunten: zorg- en welzijnsorganisaties, gemeenten, woningcorporaties, vrijwilligers- en bewonersgroeperingen. De publicatie is te bestellen bij MOVISIE, j.martens@movisie.nl. De deelrapportages van het onderzoek zijn te downloaden van www.movisie.nl/wijkservicepunten.

Anne-Marie van Bergen
a.vanbergen@movisie.nl
 <

Hoe kan de gemeente haar regierol in samenwerkingsprocessen rond wonen, zorg en welzijn het beste vervullen? Onderzoeker Peter Hendrixen beschrijft in een handzaam boekje de inzichten die hij hierover heeft opgedaan in zijn onderzoek naar woonservicegebieden in de provincie Gelderland.

Kiezen voor regie in woonservice-wijken

"De gemeente pakt de regierol niet op." Een veelgehoorde kreet van partijen die samenwerken bij de realisatie van woonservicegebieden. Peter Hendrixen, onderzoeker bij de Radboud Universiteit Nijmegen, maakt duidelijk dat dé regierol ook niet bestaat. Hij laat zien dat de invulling van de rol van gemeente afhankelijk is van bevoegdheden en (politieke) doelen. In het samenwerkingsproces heeft de gemeente meerdere posities.

Hendrixen: "De gemeente is 'bewaker' van het 'algemene of publieke belang', maar ook 'belanghebbende' waar het gaat om grondbeleid of aanbesteding van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De rolinvulling van de gemeente kan niet anders zijn dan meervoudig."

Er valt te kiezen!

Hendrixen laat zien hoe invulling kan worden gegeven aan de gemeentelijke regierollen.

Niet als blauwdruk, maar als zoektocht voor gemeenteambtenaren en bestuurders om te bepalen welke regierol ze kunnen en willen vervullen. Een self-assessment schema maakt impliciete keuzes inzichtelijk. Daar kunnen ook de vele samenwerkingspartners van de gemeente hun voordeel mee doen. Aan de hand van het schema krijgen zij meer inzicht in de rolinvulling van de gemeente. Inzichten die zowel de samenwerking als de realisatie van woonservicegebieden ten goede kunnen komen.

Reflecteren op regie

Vanuit het provinciale programma 'Ontgroening en Vergrijzing' is Hendrixen al enkele jaren betrokken bij de ontwikkeling van woonservicegebieden in Gelderland. Dit boekje is de neerslag van zijn observaties van deze samenwerkingsprocessen. Ook bevroeg hij een groot aantal direct betrokkenen in een vijftal expertmeetings over de gewenste

regierol van de gemeente. Met de uitgave 'Reflecteren op regie; een staalkaart van stijlen' biedt Hendrixen een helder kader om de meervoudige werkelijkheid van het gemeentelijke regievraagstuk te doorzien.

De tekst van het boekje is te downloaden via de volgende link:
<http://www.ru.nl/contents/pages/34861/boekjerelecterenopregie.pdf>

Armoede Live!

Armoede Live! is een analyse in beeld, woord en geluid van vijf trends in een rijke samenleving.

Er heerst kortsluiting tussen de rijke Nederlandse samenleving en mensen met weinig inkomen. Luxe goederen en diensten dalen in prijs en worden normaler, terwijl het alledaagse leven steeds duurder wordt. Hoe gaan mensen die op het sociaal minimum leven om met die spagaat tussen stijgende uitgaven én onzekere inkomsten? Hoe overleef je in een snel veranderende samenleving waarin consumptie en zelfpresentatie de norm is?

Het boek gaat vergezeld van een website en een dvd. Filmmakers Anna Abrahams en Jan Frederik Groot maakten onzichtbare armoede

Armoede Live! analyseert vijf maatschappelijke trends waar iedere burger mee te maken heeft:

Trend 1: stijgende uitgaven;
Trend 2: instabieler inkomen;
Trend 3: lossere samenleving;
Trend 4: toenemende druk op zelfontplooiing en zelfpresentatie;
Trend 5: de complexere samenleving.
De trends hebben ongelijke effecten en treffen de burgers die langdurig van een minimum inkomen rondkomen extra zwaar. De trends openen het debat over armoede in de rijke samenleving.

de zichtbaar en volgen in hun korte film vijf mensen. 'Arm in een rijk land' is een film met vijf Nederlanders voor wie de poort naar consumptie en rijkdom niet wilde openen. Hun armoede is voor een vluchtige voorbijganger onzichtbaar, maar onthult zich als vanzelf voor wie rustig de tijd neemt om te kijken.

Het boek bevat opvallende feiten en wetenswaardigheden over armoede, spannende analyses en tien prachtige portretten, met foto's.

Raf Janssen van de Sociale Alliantie: 'Dat is de kracht van Armoede Live!: het geeft armoede een plek in de groeiende rijkdom van een werkende en consumerende samenleving en het daagt ons allen uit het ogenschijnlijk onveranderbare te verande-

ren, te beginnen met onze eigen kijk op armen en armoede.'

Armoede Live! is een project van Stichting CliP in samenwerking met wetenschapsjournalist en sociaal-wetenschappelijk onderzoeker Ellie Smolenaars (research en tekst), multimediajournalist Anneke Wardenbach (audio en fotografie) en filmers Anna Abrahams en Jan Frederik Groot. Bezoek de uitgebreide armoede live site van Stichting CliP

<http://www.stichtingclip.nl> voor beelden, filmpjes en interviews.

www.stichtingclip.nl/armoedelive
www.ellie-smolenaars.net

Het project werd mede mogelijk gemaakt door: Provincie Zeeland, Stichting Democratie en Media, FNV Bondgenoten, Stichting Niet voor jezelf. <

Iedere stads- of dorpsbewoner die de komende anderhalf jaar samen met zijn buurt- of dorpsgenoten de eigen woonkern wil verbeteren, komt in aanmerking voor een prijs. De prijs maakt deel uit van de leefbaarheidswedstrijd Kern met Pit, waarvoor de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM) €200.000 aan prijzengeld beschikbaar stelt.

Kern met pit is een wedstrijd zonder verliezers: voor iedere groep die haar project vóór 31 augustus 2010 tot een goed einde brengt, heeft KNHM €1000 gereserveerd. Tien groepen verdienen daar nog eens €1500 bovenop. Dit gebeurt omdat hun projecten opvallen door bijvoorbeeld moeilijkheidsgraad, originaliteit of sublieme organisatie. De inschrijving is gestart op 1 januari 2009 en er kunnen maximaal tweehonderd projecten deelnemen.

KNHM organiseert de wedstrijd nu voor de twaalfde maal. Uitgangspunt van Kern met Pit is dat bewoners zelf het beste weten hoe zij hun woonomgeving kunnen verbeteren. Een belangrijk kenmerk van de wedstrijd is dat er in principe alleen maar winnaars zijn. Iedere deelnemende groep heeft het namelijk voor een groot deel zelf in de hand of zijn project een succes wordt. De deelnemers stellen zelf de inhoud van het project vast en de wijze waarop zij het willen realiseren. Op het

moment dat een groep dit gedaan heeft, gaat KNHM als het ware een weddenschap met de groep aan. Hun inzet is de realisering van het project. De voorwaarde van KNHM is dat het resultaat binnen de gestelde termijn gereed moet zijn. Als de groep de afspraak nakomt, wint zij de weddenschap en ontvangt de prijs. De enige criteria voor deelname zijn: het project vindt plaats in de directe woonomgeving en wordt door en voor de bewoners zelf uitgevoerd. In de elf vorige rondes zijn tienduizenden mensen bezig geweest met het inrichten van een speelterrein, het opknappen van een dorps huis, het uitzetten van een natuurpad, het opzetten van een wijkkrant, het organiseren van een evenement en nog veel meer.

Voor de realisatie van Kern met Pit is een projectorganisatie opgezet waaraan circa zeventig vrijwilligers deelnemen. Projectleiding en coördinatie zijn ondergebracht bij het bureau van KNHM te Arnhem.

Regionale jury's van vrijwilligers bezoeken bij aanvang van de wedstrijd alle ingeschreven projecten en brengen aan de hoofdjury advies uit over het recht op deelname. Kort voor de sluitingstermijn bezoeken zij opnieuw alle projecten om de resultaten te beoordelen. Zij adviseren de hoofdjury of een project al dan niet de eretitel Kern met Pit verdient met de bijbehorende geldprijs van €1000. De regionale jury's geven ook advies over de trofeekandidaten, de twintig tot dertig meest bijzondere projecten. De hoofdjury gaat vervolgens het land in om deze projecten persoonlijk te bezoeken. Gebaseerd op de verkregen informatie kiest de hoofdjury tien trofeewinnaars: de tien beste projecten. De prijsuitreikingen vinden plaats in het voorjaar van 2011 in de provinciehuizen.

Nadere informatie over de wedstrijd (looptijd, projectcriteria, wijze van aanmelden, etc.) is te vinden op de website van KNHM:

*www.knhm.nl.

Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij (KNHM) is een ideële organisatie die een positieve bijdrage wil leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Daarom initieert KNHM projecten en participeert in projecten van andere organisaties. Kern met Pit is een van de belangrijkste projecten van KNHM. Als aandeelhouder van ARCADIS ontvangt KNHM dividend. Daarvan worden de projecten gefinancierd.

<

Vakconferentie Opbouwwerk

MOVISIE

Alliantievorming tussen het opbouwwerk en haar partners

Opbouwwerk is actueler dan ooit. Met het huidige beleid als de wijkaanpak, dorpsontwikkeling, vitaal platteland en de Wmo wordt een zwaar beroep gedaan op participatie van burgers, bewoners en cliënten. Het opbouwwerk is specialist op het gebied van participatieprocessen.

Een belangrijk aandachtspunt is de verhouding met de gemeente als grootste en meest regullere opdrachtgever. Ook corporaties zijn steeds meer in beeld als opdrachtgever en als partner.

Integraliteit is vandaag de dag een sleutelbegrip in beleid en uitvoerende dienstverlening. Dat vergt actief en betrokken partnerschap. Die partnerschappen krijgen steeds meer gestalte. Het opbouwwerk heeft daarin veel te bieden, maar nog niet altijd een vanzelfsprekende plaats.

De door MOVISIE georganiseerde vakconferentie werd dit jaar gehouden in het Nieuwegein's Business Centre in Nieuwegein. Ook dit jaar was de conferentie weer een plek waar vakgenoten kennis konden nemen van inhoudelijke verkenningen, toekomstperspectieven en praktijkontwikkeling, en zeker niet in de laatste plaats een plek waar ze konden netwerken. Dit jaar waren nadrukkelijk ook medewerkers van corporaties en gemeenten die in hun praktijk opbouwwerk(achtige) methoden toepassen of daarmee te maken hebben, uitgenodigd.

Tijdens de vakconferentie werden nieuwe terreinen en mogelijkheden, en de samenwerking met (potentiële) strategische partners verkend. Zo prikkelde Wim Reedijk (Aedes) in zijn inleiding het opbouwwerk de samenwerking te zoeken met corporaties en andere instellingen die naast de mensen staan. PvdA-Kamerlid Hans Spekman, uitgenodigd om te spreken over opbouwwerk en

gemeentelijk beleid, had helaas andere verplichtingen in de Kamer. Commissarissen van politie Peter van Os maakte in zijn lezing de aanwezigen deelgenoot van de interne worsteling bij de politie over wat deze kan betekenen voor de burger. Voor het vakmanschap dat nodig is om tot participatie te komen, heeft de politie de hulp van het opbouwwerk nodig, aldus de commissaris. Marta Dozy, verbonden aan de Politieacademie Apeldoorn, ging in op de opkomst, groei en neergang van het opbouwwerk. Als toekomstperspectief schetste ze twee verschillende scenario's: de kans op de herleving en versterking van het beroep, of het opbouwwerk als onderdeel van een breder welzijnsberoep.

Na de lunch konden de deelnemers kijken naar de film *Dialogboom* en luisteren naar een gesproken column van Rachida Azough, creatief directeur van Kosmopolis.

In de workshops kwamen de samenwerking tussen opbouwwerk, corporatie en bewonersvereniging, tussen opbouwwerk en gemeente en de toenemende samenwerkingsverbanden tussen zorg en welzijn aan bod. In een vierde workshop werd ingegaan op de professionalisering van het opbouwwerk.

Door onvoorziene omstandigheden is het verslag van de conferentie niet helemaal compleet. Voor zover wij konden beschikken over de schriftelijke bijdragen zijn deze gepubliceerd.

<

Opbouwwerk *bedreigd*

Op het gevaar af dat ik straks met pek en veren besmeurd dit pand moet verlaten wil ik hier toch de column in herinnering roepen die Jos van der Lans ongeveer een jaar geleden schreef in het Tijdschrift voor sociale vraagstukken.

Ik kreeg er energie van. Niet omdat Van der Lans met een beschuldigende vinger naar het opbouwwerk wees (ik zal u de exacte locatie besparen, als u het niet meer weet), maar omdat hij met zijn waarneming iets blootlegde wat ik in ieder geval goed herken.

Jos van der Lans bezocht een wijk waar woningcorporatie Woonbron in samenwerking met de deelgemeente een zogenaamd ABCD-project (Asset based community development) uitvoerde. Hij werd enthousiast van de manier waarop hier werd gewerkt en resultaten werden behaald.

Woonbron investeert niet alleen in een SS Rotterdam (overigens volgens mij nog steeds een fantastisch project dat heel veel voor Katendrecht en zijn bewoners gaat betekenen) maar ook in de talenten en vaardigheden van bewoners. In het project toonde de corporatie dat zij de rol van 'spin in het web' kon vervullen. Er werd een groot aantal initiatieven van bewoners ondersteund, er werden nieuwe bewoners naar de behoorlijk verloederde wijk gehaald om impulsen te krijgen. Zo nodig werden de regels voor bijvoorbeeld woningtoewijzing even genegeerd om positieve effecten voor de wijk te bereiken, enzovoort. De mensen van de corporatie die het werk deden, de 'wijkspinnen' waren

blijkbaar in staat om én het vertrouwen van de bewoners te winnen én voldoende organisatiekracht te ontwikkelen om samen met de bewoners tot resultaten te komen. Opbouwwerk avant la lettre dus!

Tot zover was het een léuk verhaal van Van der Lans. Maar vervolgens signaleerde hij fijntjes (nou..) een uitermate chagrijnige reactie van het lokale (institutionele) opbouwwerk. Er leek daar duidelijk sprake van broodnijd, er werd ondanks de behaalde resultaten twijfel geuit bij de competenties van de 'wijkspinnen' van de corporatie en dat alles stond samenwerking in de weg.

Voor Van der Lans was dit bezoek aan Rotterdam een eye-opener. Hij had altijd twijfel gehad bij de bewering van Pieter Winsemius, dat het welzijns- en opbouwwerk bij de woningcorporaties moest worden ondergebracht. In het bekende WRR-rapport 'Vertrouwen in de buurt' werd die stelling immers betrokken. In ieder geval

voor die situaties waarin een 'heroveringsstrategie' voor wijken nodig was omdat eigenlijk alle instituties, inclusief de overheid, hun greep op de ontwikkelingen kwijt waren geraakt en de bewoners aan hun lot werden overgelaten. Corporaties zouden in de visie van de WRR de enige partij zijn die in staat was sociale met fysieke ingrepen te combineren en die daarvoor ook voldoende investeringskracht én organisatiekracht hadden. Jos van der Lans was op slag bekeerd tot die opvatting, toen hij daar in Rotterdam rondliep. En hij sloot zijn column dan ook jubelend af met de constatering 'het opbouwwerk is dood, leve het opbouwwerk'.

Het verhaal over Rotterdam staat niet op zichzelf. Er zijn talloze voorbeelden van corporaties die naast hun rol in vastgoed ook stevig in sociale programma's en in versterking van de wijk economie investeren. Vaak doen ze dat samen met bijvoorbeeld welzijnsorganisaties. Maar er zijn ook situaties waar de corporaties niet willen wachten tot geschikte partners aanschuiven en zelf het voortouw nemen, al dan niet tijdelijk.

Ik denk bijvoorbeeld aan Lisa, een prachtmens in Hoogezand in Groningen die voor Woningcorporatie Volksbelang werkt als sociaal wijkbeheerder. Om de leefbaarheid in de wijk Gorecht-West te vergroten kocht Volksbelang in 2004 de Vredekerk waar niet meer zoveel werd gekerkt. De corporatie bouwde de kerk om tot ontmoetingscentrum voor bewoners. En tot een plek om sociaal maatschappelijke instellingen met elkaar in contact te brengen. Lisa is daar de

Vakconferentie 2008

# of bondgenoot?

spin in het web die dagelijks door haar wijk stapt. Ze kent iedereen en helpt mensen helpt om greep te krijgen op hun problemen. Dat doet zij met de zogenaamde 'Liek om'-methode: ik doe wat voor jou, maar dan moet jij ook wat voor mij/voor de buurt doen. Het is hartverwarmend om haar aan het werk te zien. En dat kan ook, want we hebben filmmaker Frans Bromet een portret van Lisa en haar werk laten maken. Ik hoop dat we hem binnenkort op Aedesnet hebben staan, maar de DVD daarvan kunt u nu al bij Aedes bestellen. Volgens mij is dat echt verplichte kost voor opbouwwerkers.

Een mooi voorbeeld vind ik ook Enkhuizen. Daar is Woondiensten Enkhuizen een per-

sonele unie aangegaan met de lokale welzijnsinstelling. Een vorm die inmiddels in de kop van Noord Holland navolging heeft gekregen. Doel daarvan is om de woon- en welzijnsdiensten, inclusief het opbouwwerk in dit relatief kleine werkgebied samen op een hoger plan te brengen en de bewoners van Enkhuizen hebben daar nu al een heleboel lol van. In de periode daarvoor was de welzijnsinstelling al enkele maken aan het wankelen geweest. Mede daardoor was er in Enkhuizen een groot draagvlak voor deze oplossing. Wel gek dat het Ministerie van VROM de constructie in Enkhuizen verbodt. Het argument daarvoor gelooft u niet: er zou volkshuisvestingsgeld weg kunnen lekken naar welzijn..... Snapt u hem nog? We pompen tientallen miljoenen in

de sociale programma's in de wijken, maar er mag geen geld naar welzijn weglekken. Wij hebben aangekondigd dit besluit samen met Woondiensten Enkhuizen zo nodig tot aan de Raad van State aan te vechten. Maar gelukkig zijn er verstandige mensen wakker geworden en naar verwachting zal binnenkort de aanwijzing van de minister worden ingetrokken.

U ziet aan mijn voorbeelden dat het bij corporaties zeker niet alleen om de veertig krachtwijken gaat. Maar uiteraard zijn er ook daar prachtige voorbeelden te vinden. Vanmiddag zal in een van de workshops Theo van Enkevort van woningcorporatie Rentree u laten zien hoe die corporatie zijn rol in de wijkaanpak oppakt, ook daar ove-

rigens in uitstekende samenwerking met de lokale welzijnsorganisatie.

In al deze voorbeelden zien we dat corporaties zich actief met samenlevingsopbouw bezig houden en daar vaak nieuwe wegen voor inslaan.

Corporaties zijn trouwens niet de enigen die de monopoliepositie van de opbouwwerker bedreigen, om het zo maar eens even te zeggen. Wat dacht u van de organisaties van bewoners zelf? Al enkele jaren werkt Aedes nauw samen met het LSA, het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken, een club van bewonersorganisaties in de grotere steden, waaronder de zogenaamde krachtwijken. Het LSA introduceerde in Nederland het Kan Wél! project. Afgekeken van de Engelse Can do methodiek, maar dat is in Nederland een soort kliklaminaat, dus het is hier Kan Wél! geworden. Wat doet Kan Wél! dan eigenlijk? Nou volgens mij gewoon een soort opbouwwerk.

De Kan Wél! projecten hebben als uitgangspunt dat bewoners uitgenodigd, of zelfs uitgedaagd worden om hun eigen ideeën voor verbetering van de leefbaarheid in de buurt gewoon uit te gaan voeren. Hun plannen worden niet afgepakt, of overgenomen door professionals. Er komt geen sausje van beleidsjargon overheen of een dikke strik van de wethouder. Nee, de bewoners doen het helemaal zelf en kunnen daarbij hulp krijgen van buurtcoaches die vanuit Kan Wél! voor hen beschikbaar zijn. En bovendien kunnen die buurtcoaches hen ook nog helpen aan een beetje geld dat zonder ingewikkelde aanvraagprocedures beschikbaar wordt gesteld. Er zijn slechts drie simpele criteria:

- Bestaat het nog niet?
- Is het niet uitsluitend voor één specifieke groep in de wijk bedoeld?
- Is het in de projectperiode realiseerbaar?

Als dat goed gaat kan de buurtcoach zo met zijn pinpas meelopen naar de Albert Heijn.

Weg met de bureaucratie! Het kan wél degelijk!

Kan Wél! heeft inmiddels honderden projecten van bewoners opgeleverd. Ze variëren van de bekende buurtbarbecue, tot pareltjes waar bijvoorbeeld huiswerkondersteuning voor kids uit de buurt wordt georganiseerd in samenwerking met de lokale profvoetbalclub, waar ze als beloning een potje met hun idolen mogen voetballen. Zoiets moois verzint je zelf toch niet? Ik nodig u echt uit om eens op de website van Kan Wél! (www.kanwel.nl) te gaan kijken wat er allemaal gebeurt.

Corporaties en in een enkel geval gemeenten, zijn de dragers van KanWél! Zij stellen voor een projectduur van één á anderhalf jaar een bijdrage van ongeveer €60.000 beschikbaar en beloven zich aan de spelregels te houden: niet mee bemoeien, alleen om waar dat gewenst wordt te ondersteunen. En uiteraard om te evalueren. Want reken maar dat je hier veel van kunt leren.

Inmiddels is het LSA op jacht naar nieuwe buurtcoaches, want nadat we nu twee series van respectievelijk twaalf en vijftien projecten achter de rug hebben, hopen we volgend jaar te gaan opschalen naar tussen de dertig en veertig projectgebieden. En ik heb zo'n vermoeden dat de competenties die daarvoor gezocht worden veel overeenkomst vertonen met die van opbouwwerkers.

We moeten dus constateren dat er aan alle kanten partijen zijn die in buurten en wijken aan de slag gaan met methodieken die op zijn minst nauw verwant zijn aan die van het opbouwwerk. Een belangrijke vraag is natuurlijk of al die ontwikkelingen nu een bedreiging voor uw beroepsgroep

vormen of niet. Ik ben er van overtuigd dat dat niet zo is. Het feit dat er zo veel 'kapers op de kust' zijn komt alleen voort uit de hernieuwde belangstelling die er in de maatschappij is voor het wel en wee van wijken en buurten, voor leefbaarheid en veiligheid, voor vraagstukken rond sociale stijging en voorkomen van uitsluiting en voor het versterken van actief burgerschap. En het interessante is dat het al lang niet meer alleen de overheid is die daar de stuwende kracht voor is. Een sterk maatschappelijk middenveld voelt zich minstens net zo veel eigenaar van die vraagstukken en het maatschappelijk ondernemerschap dat daar is ontwikkeld is nu ook in staat om er effectief in te interveniëren.

Daar kunt u uw voordeel mee doen. Niet door u kleingeestig op te stellen en defensief te roepen dat anderen het niet goed doen, dat zij niet over de juiste competenties beschikken. Maar door uzelf actief aan te bieden. Door partner te worden van de ontwikkelingen die gaande zijn. Uw kennis en professionaliteit zijn juist nu broodnodig en worden op waarde geschat. Biedt hem dan ook aan en probeer dezelfde taal te spreken als bijvoorbeeld de woningcorporaties die net als u in de voorste linies opereren.

Ik wil hier nog even een uitstapje maken naar een onderwerp dat hiermee verband houdt en dat mij en hopelijk ook u zeer ter harte gaat. Aedes is al jarenlang als één van de dragers verbonden aan de bijzondere leerstoel aan de Erasmus Universiteit die als titel heeft: de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk. U ziet dat onze betrokkenheid bij het opbouwwerk niet van vandaag of gisteren is. De huidige hoogleraar prof. dr. Talja Blokland heeft aan het einde van haar vierjaarsperiode andere keuzes gemaakt die wij uiteraard respecteren en waar we haar veel succes bij wensen. Maar daarmee ontstond voor de dra-

gers van de leerstoel en het bestuur van de Gradus Hendrik Stichting wel de vraag of de leerstoel in zijn huidige vorm moet worden voortgezet. Daarbij speelden precies dezelfde overwegingen als die ik net beschreef.

Wij zijn van mening dat de professionaliteit van het opbouwwerk het zeker nog steeds verdiend om onderwerp van wetenschappelijke studie en van academisch debat te zijn. Maar we vinden ook dat zich dat niet moet beperken tot de institutionele setting waarin het opbouwwerk zich beweegt. Anders gezegd, wij vinden dat het vraag-

de UvA met Actief Burgerschap bezig houdt.

Zoals ik al stelde biedt het feit dat corporaties op grote schaal investeren in sociale programma's uw beroepsgroep dus alleen maar veel kansen.

Vraag is natuurlijk wel of de aanslagen die dit kabinet aan het plegen is op de vermogenspositie van de corporaties zonder gevolgen voor hun investeringen en hun uitgaven kunnen blijven.

We krijgen te maken met een vennootschapsbelasting van minister Bos, die ons nota bene op achterstand zet ten opzichte van commerciële verhuurders, omdat zij

ringscapaciteit geeft. En aan de andere kant beperkt de kredietcrisis onze mogelijkheden om door verkoop van woningen middelen vrij te maken.

Dat kan allemaal niet zonder gevolgen blijven en we zien nu al dat veel corporaties hun investeringsprogramma's fors aan het bijstellen zijn. Ik hoop en reken er ook wel een beetje op dat dat vooral ten koste zal gaan van de bouwproductie, hoe vervelend dat ook is, en dat corporaties alles uit de kast zullen halen om hun sociale programma's zoveel mogelijk overeind te houden. Maar het gaat echt een stuk lastiger worden.

Het zijn vreemde tijden. Er kan zomaar ineens een zwarte president van de US komen, banken kunnen tóch omvallen en genationaliseerd worden, woningcorporaties bouwen niet alleen huizen, maar kopen ook schepen, bouwen scholen en... nemen opbouwwerkers in dienst. Het is allemaal verwarrend. Maar ook leuk omdat het zoveel nieuwe perspectieven en nieuwe kansen oplevert.

Ik hoop dat mijn verhaal bij u een beetje leuk oplevert. Niet omdat ik u wil dwarszitten. Integendeel. Ik hoop dat u de kansen inziert die er in de nieuwe realiteit liggen. Ik hoop dat u de luiken opent om de samenwerking te zoeken met woningcorporaties en andere instellingen die náást de mensen willen staan. Zodat u nóg beter de dingen kunt doen waarvoor u bent opgeleid en waar u goed in bent. Dat bedoel ik dan ook als ik een beetje plagend eindig met de kop van de column van Jos van der Lans waar ik mee begon: "Opbouwwerkers, geef je over".

<

'Opbouwwerkers, geef je over'

stuk van samenlevingsopbouw centraal moet staan met de professionaliteit die daar voor nodig is.

Dat is een belangrijke keuze die naar onze verwachting op draagvlak kan rekenen. Wij hopen dan ook dat we de komende tijd in staat zullen zijn om voor deze opzet ook concrete steun bij andere partijen te vinden. Mogelijk kunnen we dan de formatie van de leerstoel zelfs wat uitbreiden, zodat er onder andere meer mogelijkheden ontstaan om verbindingen met het hbo te ontwikkelen. En het zou natuurlijk helemaal prachtig zijn als we er dan ook nog in slagen tot afstemming of samenwerking te komen met andere leerstoelhouders, zoals bijvoorbeeld Evelien Tonkens die zich aan

wél en wij géén verliezen mogen aftrekken. En ik kan u één ding verzekeren: de activiteiten waar we het hier over hebben leveren maatschappelijk wel veel winst op, maar leiden in financieel opzicht écht tot verliezen. Het is natuurlijk te gek voor woorden wat hier gebeurd en u kunt zich de boosheid in onze branche waarschijnlijk wel voorstellen. Daarnaast hebben we dan nog te maken met de aanslagen van (ex)minister Vogelaar voor de wijkaanpak, die meer door ideologie dan door noodzaak zijn ingegeven, want dat geldt voor de wijkaanpak was er hoe dan ook wel gekomen. Verder hebben we te maken met een rigide inflatievolgend huurbeleid dat dus geen ruimte tot vergroting van investe-

Gespreksleider: Jan de Wild (MOVISIE)
Gasten: Theo van Enckevort (Woningcorporatie Rentreë) en Tamara Maulany (Raster Groep)
Notulist: Coby van Geffen

Wooncorporatie in de regie

'Rivierenwijk, op weg naar kr

Ligt de toekomst van het opbouwwerk in de samenwerking met corporaties? De presentatie tijdens deze workshop, over de aanpak in Deventer waarbij verschillende partners onder regie van woningcorporatie Rentreë werken aan een betere wijk, lijkt daar een positief voorbeeld van te zijn. Een showverhaal, of de nieuwe weg voor het opbouwwerk?

Kan een corporatie de regie hebben in het versterken van leefbaarheid en veiligheid in wijken? De meeste deelnemers zijn enigszins verbaasd dat een corporatie de regie heeft over de herstructurering in Rivierenwijk in Deventer. Ze zijn wel gewend samen te werken met diverse partners, maar meestal is dat toch onder regie van de (deel)gemeente. In Deventer, zo blijkt, ontwikkelt de gemeente veel beleid zonder dat daar sturing op is. De gemeente houdt zich niet afzijdig en controleert volgens vastgestelde randvoorwaarden, maar gaf de regie op zowel sociaal als fysiek terrein in handen van woningcorporatie Rentreë. Deze laatste is in Rivierenwijk de enige corporatie, dat maakt de regierol wel makkelijker, aldus Theo van Enckevort van Rentreë. "Bovendien zijn de bewoners in Rivierenwijk erg betrokken, dat werkt positief, want je hebt altijd voldoende kartrekkers."

Ook vragen de aanwezigen zich af wie de rol van de partners bepaalt, en of er geen sprake is van belangenverstrengeling als een corporatie opdrachtgever is van het

opbouwwerk. "De oorsprong van wat er in Deventer gebeurd ligt bij wat de mensen in de wijk nodig hebben", legt Theo van Enckevort uit. "Het programma is van de wijk, dus van de bewoners en alle betrokken partners, niet van de corporatie. Wij, en dat is iedereen die meedoet aan het programma, gaan met zijn allen de wijk op de markt zetten. Dat is juist een van de succesfactoren."

Kolonistenmodel

In Rivierenwijk was herstructurering noodzakelijk, vijfhonderd huizen zullen worden gesloopt. Om achter de wensen van bewoners te komen is gewerkt met het Kolonistenmodel, een door Joop Hofman en Ap van Straaten (Raster) bedachte werkwijze om bewoners de agenda te laten bepalen bij de visie-ontwikkeling van een wijk. Bijzonder aan dit programma is dat herstructurering vooral wordt gezien als sociale herstructurering.

Spelenderwijs is aan de keukentafels met bewoners een toekomstvisie voor de wijk gemaakt. Hoe willen zij dat hun wijk er over

twintig jaar uitziet? Dat werd De Meetlat die wordt gebruikt om de ontwikkelingen in de wijk te meten. In deze 'meetlat' zijn afspraken met bewoners vastgelegd over wat zij willen met de wijk. Ook de gemeente en Rentreë maakten een analyse en kwamen op dezelfde punten uit.

'Polderend' met alle partners in de wijk is vervolgens een ambitieus sociaal programma opgesteld: investeren in werk en scholing met de bedoeling de sociale kwaliteit in de wijk te verhogen en bewoners een treetje hoger op de maatschappelijk ladder te brengen. Door het stedenbouwkundig plan wordt de wijk fysiek weer één geheel, dat moet ze ook in sociaal opzicht worden. Een vernieuwde, levensloopbestendige wijk voor

gierol achtwijk'

huidige en nieuwe bewoners. Om die redenen is een wijkvoorzieningscentrum gepland met onder andere een school, sportgelegenheid en een één-loketservice. Motto van het programma: fysiek volgt sociaal.

De regie van het programma ligt in handen van Rentree. Het is een investering van vier jaar, daarna is het de bedoeling dat de situatie structureel is ingebed.

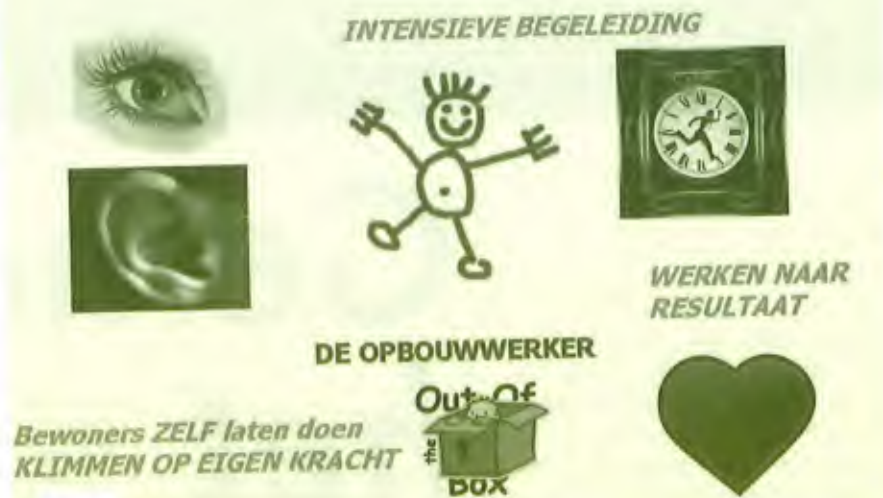
Sociaal kapitaal

Het programma gaat niet alleen uit van de kracht en potentie van bewoners, maar ook die van de andere partners: welzijnswerk, cultuurmakelaar, buurt-beheerbedrijf, politie, gemeente en corporatie. "Wijkvernieuwing

Bewoner Frank staat symbool voor het treetje hoger op de maatschappelijke ladder.

De opbouwwerker van NU voor succesvolle bewonersparticipatie

Figuur 1

staat of valt met de bewoners in een wijk, maar de actief betrokken partners zijn net zo belangrijk. Een belangrijke eis is dan ook dat we alleen werken met toegewijde mensen. We willen graag de juiste mensen op de juiste plekken."

Met portretten van bewoners en werkenden illustreert Van Enckevort het voor het programma zo belangrijke sociaal kapitaal in de wijk. De lastige bewoner die, hoe vervelend ook, heel belangrijk is omdat kritiek een belangrijke graadmeter is. En dat je de geschiedenis van een wijk moet kennen om de goede dingen te doen, wordt verbeeld met het portret van woonwagenvrouw tante Marietje. Bewoner Frank staat symbool voor het treetje hoger op de maatschappelijke ladder. Hij ging voorheen met een pilsje op de bank, nu heeft hij zijn droom verwezenlijkt, haalde een zwarte band in judo en geeft zelfs les. Dan zijn daar nog de speeltuinbeheerder die mensen weet te bewegen en allerlei activiteiten organiseert; de wijkagent die nu echt fulltime door de wijk fietst; de twee medewerkers van Rentree die fysiek in de wijk aanwezig zijn; en last but not least, projectmanager Tamara Maulany van Raster.

Plus- en minpunten

In de samenwerking tussen de verschillende partners heeft ieder zijn eigen rol en belangen en doet wat bij zijn takenpakket hoort. Soms moet daar wat in worden gemanoeuvreed, dat kan, zolang het maar past binnen De Meetlat.

"De rol van de bewoners is die van adviseur, zij wonen immers in de wijk", aldus Tamara Maulany. "De corporatie heeft de rol van regisseur en de opbouwwerker is de intermediair die bruggen moet bouwen en opkomt voor de belangen van de bewoners."

Dat klinkt allemaal heel eenvoudig, maar de praktijk is toch vaak weerbarstiger. Vandaar dat Maulany een lijstje plus- en minpunten in het programma heeft samengesteld. Belangrijk pluspunt is dat alle partijen erkennen dat de bewoners de deskundigen zijn. Zo wordt alles gerelateerd aan De Meetlat. Daarnaast is de laagdrempeligheid een heel belangrijk pluspunt. "Veel partners hebben een fysieke plek in de wijk. Voor bewoners is het belangrijk dat er een plek is waar ze gemakkelijk kunnen binnenlopen. Minpunt van het programma is dat het nogal wat vraagt van bewoners, ze moeten een lange adem hebben. Bovendien moet het opbouwwerk erop blijven toezien dat er continue aandacht is voor bewonersbelangen. Dat wordt in alle hectiek wel eens vergeten en vraag dus om alertheid van de opbouwwerker. Ook is het lastig de juiste bewoners te vinden, zeker bewoners die een juiste afspiegeling zijn van de wijk.

Samenwerking

Wat is er nodig voor een succesvolle samenwerking:

- Bewoners noemen een ruim budget;
- Regelmatig contact;

- Laagdrempelig en zichtbaar zijn, gezien worden en buurten in de buurt;
- De toewijding van de partners;
- De nieuwe aanpak van het opbouwwerk; dat is, de aanwezigheid van opbouwwerkers in de wijk.

In Rivierenwijk wordt gewerkt met de Pak-je-kansmethode, een methode die uitgaat van kansen en niet van problemen. Bewoners leggen, ondersteund door talentmakelaars een lang traject af. "We doen niet aan hulpverlening, maar maken mensen wegwijs. We starten weliswaar individueel, maar dat leidt vaak tot veel andere verbindingen waar weer groepsactiviteiten uit voortkomen."

Opbouwwerk NU

De methode vraagt nogal wat van het opbouwwerk. Welke eigenschappen de nieuwe opbouwwerker moet hebben om tot succesvolle bewonersparticipatie te komen, is te zien in figuur 1 (zie vorige pagina).

- * De klok; staat voor meegaan in het tempo van het de bewoners.
- * Werken naar resultaat; staat voor stilstaan bij de verschillende te nemen stappen op de weg naar het resultaat.
- * Out of the box; staat voor het lef hebben te handelen buiten traditionele kaders
- * Klimmen op eigen kracht; staat voor uitgaan van de eigen kracht van bewoners, ze zelf dingen laten doen en zelfvertrouwen geven.
- * Het oor; staat voor werkelijk willen luisteren.
- * Het oog; staat voor oog hebben voor detail en voor de bewoners
- * Het hart tenslotte; staat voor de noodzakelijke toewijding.

Een methodiek die van de werker een continue alertheid vraagt: ga je echt mee in het tempo van de bewoners, durf je écht 'out of de box' te denken, écht te luisteren naar bewoners...

<

Gespreksleider: Jaap Ikink (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden)

Gasten: Anneke Adema (Stichting Hulp en Welzijn Leeuwarden), Fetje Nolles (wijkwerk Leeuwarden), Roel Luiten (gemeente Leeuwarden), Jan Vesters (gemeente Utrecht)

Notulist: Catrinus Egas

Gemeente het gouden

Het is 'volle bak' bij de workshop gemeente en opbouwwerk: het gouden duo model.

Gespreksleider Jaap Ikink van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden staat op scherp. De vertegenwoordigers van de twee welzijnsinstellingen in Leeuwarden, Anneke Adema en Fetje Nolles, en de betrokken gemeenteambtenaar, Roel Luiten, zitten klaar voor een real time (subsidie)overleg. De workshopdeelnemers zullen een kijkje in de keuken krijgen als casus van veranderende verhoudingen tussen gemeente en opbouwwerk.

Om te beginnen inventariseert gespreksleider Jaap Ikink enkele verwachtingen onder de deelnemers:

- "Ik ben benieuwd hoe de gemeente gaat sturen op het opbouwwerk als instrument."
- "Ik ben benieuwd naar de afstemming tussen het opbouwwerk en de wijkcoördinatoren van de gemeente."
- Ik wil graag zien hoe de gemeente en het opbouwwerk elkaar kunnen versterken."

Wijkopbouwwerk Leeuwarden

Jaap Ikink legt uit dat de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL) van de gemeente de opdracht kreeg om de waarde (nut en noodzaak) van het wijkopbouw-

werk in Leeuwarden in kaart te brengen. Jaap Ikink had zelf al het probleem wat hij zijn studenten kon vertellen over opbouwwerkinstellingen. "Er zijn zoveel verschillen in/en geschiedenissen en zoveel verschillen in praktijk. Ook de gemeente wilde graag weten wat de instellingen in Leeuwarden doen en op welke klus ze zouden kunnen worden ingezet."

Het kenniscentrum van de NHL deed onderzoek bij de betreffende instellingen en bij stakeholders, zoals de bewoners. Uit het onderzoek bleek dat de instellingen eigenlijk helemaal niet zo verschillen. Wel zijn er persoonlijke verschillen. De ene opbouwwerker is meer strategisch ingesteld, de andere koerst vooral op initiatie-

en opbouwwerk: *duo* model

ven 'van onderop'. Verder bleek dat er bij de stakeholders een duidelijk beeld bestaat van het nut van het wijkopbouwwerk. Dat nut wordt echter niet altijd zichtbaar gemaakt.

Om tafel

Toen het onderzoek klaar was en het rapport gepresenteerd, besloot de betrokken ambtenaar, Roel Luiten, dat met de opbouwwerkers zelf te gaan bespreken. Daar is inmiddels mee begonnen en beide instellingen trekken daarin samen op. Dat is al belangrijke winst. De ene instelling was namelijk een kritische afsplitsing van de andere en dat werd destijds door de gemeente gehonoreerd uit overweging van concurrentie. Nu wordt gezamenlijk overleg gevoerd over de inzet in de verschillende wijken en de onderlinge verdeling daarvan.

Dat gezamenlijk optrekken heeft er ook in geresulteerd dat ze de Raadscommissie hebben uitgenodigd en daarmee een open gesprek hebben gevoerd. Bij de gemeente is de boel inmiddels ook aan het schuiven. De inzet is om de subsidie, die de afgelopen jaren steeds op incidentele basis werd toegekend, vanaf volgend jaar structureel toe te kennen.

Jaap Ikink: "De meest recente ontwikkeling is dat afgelopen maandag (10 november – red.) een motie van de PvdA werd aange-

nomen. Daarin wordt de gemeente gevraagd om aan te geven wat er in de verschillende wijken minimaal aan opbouwwerk zou moeten worden ingezet. Er is nu dus een situatie ontstaan waarin er een duidelijk beeld is van het nut van het wijkopbouwwerk en het besef dat dit een structurele inzet vergt. Bovendien wil de gemeente die inzet plegen op basis van wat er echt nodig is in de verschillende wijken."

Anneke Adema vult aan: "Onder meer door onze onderlinge concurrentie ging de gemeente heel dicht tegen ons aan zitten met eigen activiteiten. De gemeente werd zo zelf onze grootste concurrent. Met snelle interventies van gemeenteamtensaren kon de gemeente gemakkelijk scoren, maar wel op basis van ons onderhoudswerk in de wijken."

Het overleg

Roel Luiten: "Zoals jullie weten voorziet de begroting – waar overigens nog over gestemd moet worden – in een extra uitzetting van twee ton voor het wijkopbouwwerk. Van nu af aan zal dat bovendien structureel zijn. Ik had jullie gevraagd om op basis daarvan samen te overleggen over jullie inzet in de verschillende wijken. Hebben jullie dat overleg al gevoerd?"

Fetje Nolles: "We hebben inderdaad overlegd, maar daarbij ook gekeken naar de

landelijke voucherregeling die op komst is. Om die vouchers in een wijk te kunnen inzetten moeten we er ook regulier opbouwwerk bieden."

Roel Luiten: "We kunnen wel naar die voucherregeling kijken, en misschien zijn er nog wel andere regelingen op komst waar we gebruik van kunnen maken, maar ik wil niet allemaal kleine eindjes aan elkaar knopen. Ik wil dat jullie per wijk aangeven wat er minimaal nodig is en daarnaast wat jullie daar met de bestaande budgetten en capaciteit kunnen leveren. De vouchers zijn dan eventueel een surplus."

Fetje Nolles: "Wij hebben vooral met ons hart gekeken en zijn toen gaan schuiven met de middelen en de capaciteit. Wij zien dat sommige wijken, waar we niet actief zijn, eigenlijk ook wel opbouwwerkinzet nodig hebben, al was het maar om te helpen voorkomen dat de wijk verder achteruit gaat. Daarom hebben we gekeken waar we dan nog wat capaciteit kunnen weghalen om in die wijken in te zetten."

Roel Luiten: "Nee, dat is niet wat ik wil horen. Laat zien wat je vanuit je professie nodig acht en wat je kunt leveren. Dat is ook waar de Raad om heeft gevraagd. We willen als gemeente kijken of we substantieel kunnen inzetten en niet pappen en nathouden."

Anneke Adema: "Nou, dat zal per wijk toch minimaal 200 uur moeten zijn."

Fetje Nolles: "Ik begin het idee te krijgen dat we ons niet moeten laten verleiden om links en rechts wat te schuiven en te rommelen maar dat we duidelijk moeten laten zien wat we vinden dat er nodig is."

Anneke Adema: "Dat is inderdaad ook wel onze valkuil. Vanwege je betrokkenheid bij de mensen in de wijken ga je overal snippers inzetten. Mijn team is heel enthousiast om er een nieuwe wijk bij te nemen."

Roel Luiten: "Wees reëel, want anders slaat het op jezelf terug. Geef de basisinzet aan die nodig is en geef aan wat je extra gaat of moet doen om een bepaald resultaat te halen."

Proces van verandering

Het overleg wordt beëindigd met de afspraak dat de instellingen alsnog zullen aangeven waar de Raad om heeft gevraagd en wat zij binnen de grenzen van het beschikbare budget en capaciteit kunnen leveren.

Het verloop van het gesprek weerspiegelt vooral het proces van verandering. De gemeenteambtenaar die substantieel en structureel wil inzetten op wijkopbouwwerk en die dat in goed overleg met het opbouwwerk en onderbouwd met een onderzoeksrapport beleidsmatig wil voorbereiden. De gemeenteraad die besluiten wil nemen op basis van een goed beeld van wat er in de wijken nodig is. En de instellingen die al een hele stap hebben gemaakt door gezamenlijk op te trekken en een open overleg aan te gaan met de gemeente, maar nog erg vastzitten aan de oude gewoonte om met de schaarse middelen te woekeren en te zien hoe ze op creatieve wijze en met inzet van allerlei potjes het beste kunnen bereiken in en voor de wijken.

De gemeente Leeuwarden wenst de opbouwwerkinzet niet aan te besteden. De gemeente vraagt daarom ook niet om een aanbod of een productenboek, maar stapt in het proces met de instellingen om te

beschrijven wat er in de wijken moet (en kan) worden geïnvesteerd.

Wijkanalyse en basisfunctie

Deelnemers aan de workshop merken op dat het vooral gaat over het opbouwwerk als instrument en niet over wat je in de wijk wilt ontwikkelen en in welke mate en vorm het opbouwwerk daarvoor nodig is. "Dit is boodschappen doen! Waar is de wijkanalyse?"

Anneke Adema: "Die wijkanalyses zijn er wel. We werken al lang in die wijken. Het gaat er nu om of het opbouwwerk een vaste, structurele waarde is of kan zijn in de wijk."

Jaap Ikkink: "Hier in Leeuwarden wil het opbouwwerk niet gekoppeld zijn aan thema's maar als basisvoorziening functioneren. Van daaruit wil men in goed overleg met bewoners, gemeenten en andere partijen focuspunten formuleren. En die kunnen door de tijd veranderen."

Een deelnemer vraagt zich af welk beeld de gemeente heeft van het 'basisonderhoud' dat het opbouwwerk pleegt.

Roel Luiten: "In veel wijken is weinige sociale samenhang, zo is de constatering. Het is dus nodig om daarin te investeren. Dat vergt veel onderhoud in de wijk om überhaupt iets op gang te brengen. Sociale samenhang bereik je niet met veel kortlopende projecten of interventies."

Anneke Adema: "Dan heb je het toch al gauw over minstens 20 uur basisinzet per wijk van zo'n 3000 tot 4500 huishoudens. Op één uitzondering na bestaat die omvang nu in geen enkele wijk."

Een andere deelnemer is van mening dat dit soort onderhandelingen niet moeten worden gevoerd door de gemeente en de instellingen. Het opbouwwerk zou de vragen van de bewoners in kaart moeten brengen. Dat moet dan terug naar de bewoners zodat die rechtstreeks kunnen

onderhandelen met de gemeente.

Daar wordt tegenin gebracht dat dit wel erg vraaggestuurd is. Je hebt ook nog je professionele inzichten en visie.

Anneke Adema: "Het is belangrijk dat het opbouwwerk signalen in de wijk oppikt. Maar dat vraagt ook om vrije speelruimte om daar op in te springen. Bewoners hechten erg aan een vast gezicht in de wijk. Dat is ook de beste voorwaarde om die signalen op te pikken en te vertalen naar wat er nodig is."

Roel Luiten: "Je moet daarom ook een onderscheid maken tussen de basisvoorziening en de plusvoorziening. Over die plusvoorzieningen kan de gemeente ook rechtstreeks met bewoners praten als dat zo uitkomt. Maar het opbouwwerk is ook procesmanager. De wijkanalyse moet dat aangeven. De basisinzet moet dus niet vanuit projectopdrachten of interventies worden gestuurd."

Tweede ronde

In de tweede ronde van de workshop hebben de vertegenwoordigers van Leeuwarden plaatsgemaakt voor beleidsmedewerker Jan Vesters, voor de gemeente Utrecht belast met het wijkopbouwwerk. Ook nu inventariseert gespreksleider Jaap Ikkink de verwachtingen onder de deelnemers.

- "Ik ga voor de gemeente Zeist opbouwwerkbeleid maken en wil hier graag wat input krijgen."
- "Ik heb veel gesteggel met de gemeente over wat ik allemaal in mijn schoenen geschoven krijg. Ik wil graag luisteren en leren."
- "In mijn gemeente Leiderdorp is het buurtopbouwwerk wegbezuinigd omdat het 'niet nodig zou zijn'. Maar de woningcorporatie vindt het wel nodig en heeft mij vervolgens in dienst genomen. Ik ben dus benieuwd hoe dat in andere gemeenten gaat."

Jaap Iking vertelt de deelnemers over de situatie in Leeuwarden en wat zich in de eerste workshopronde heeft afgespeeld. Wat is de situatie in Utrecht?

Jan Vesters: "Enkele jaren terug bleek dat het wijkopbouwwerk, een enkele uitzondering daargelaten, niet goed functioneerde. Toen hebben we bedacht dat we het grondig moesten aanpakken met een verbetertraject. We hebben toen de Transfergroep uit Rotterdam ingehuurd om participerend onderzoek te doen. Dat heeft geresulteerd in een beleidnotitie, die onder andere voorzag in een leergang voor alle opbouwwerkers. Van deze benadering hebben we echter geleerd dat het van bovenaf opleggen van zo'n verbetertraject niet werkt. En achteraf kan je ook aanwijzen waarom het niet zou gaan werken. De opbouwwerkers kwamen in verzet. Ze hebben wel het traject doorlopen. En ook hebben ze meegewerkt aan het visiedocument dat als aanscherping van het opbouwwerkstatuut voor de stad Utrecht werd geschreven. Maar vervolgens gebeurde er helemaal niets meer, anders dan het gebruikelijke werk. Daarom zijn we nu opnieuw begonnen en met een open houding met iedereen, stakeholders en het opbouwwerk zelf, gaan praten. In de stad Utrecht zijn vier brede welzijnsorganisaties actief. Ik heb nu wel een beeld van wat er speelt, maar ik ga open het proces in samen met de vier managers."

"Wat speelt is dat de statuut en het prestige van het opbouwwerk erg is aangetast. Ook zijn er vragen bij de professionaliteit van het opbouwwerk; ook de vakbekwaamheid is namelijk aangetast. Daar zijn wel wat oorzaken voor aan te wijzen. De opleidingen schieten tekort; het opbouwwerk wordt door heel verschillende professionals uitgeoefend; opbouwwerkers herkennen het gebrek aan kwaliteit zelf niet; en er is gebrek aan draagvlak voor kwaliteitsimpulsen. Het 'vakmatige' moet daarom weer worden opgehaald."

Ook nu wordt door deelnemers opgemerkt dat je zou moeten betrekken vanuit een wijkanalyse en niet vanuit het aanbod van opbouwwerk. "In Eindhoven maken we met elkaar een wijkvisie en een actieplan en daar maken we afspraken over."

Jan Vesters reageert: "We gaan ons nu concentreren op het 'wat'. Het 'hoe' laten we daarna over aan het opbouwwerk."

Een deelnemer: "Waar is dan de stem van de bewoners?"

Jan Vesters: "Wat dat betreft zit ik op de lijn van Andries Baart; de opbouwwerker als onafhankelijke derde partij die opereert vanuit presentie in de wijk. Daar wordt het signaal opgepikt en de wens van bewoners gehoord en vertaald."

Gemeente en opbouwwerk; een gouden duo?

Naar aanleiding van de titel van de workshop worden door deelnemers de volgende opmerkingen gemaakt.

- "Ik zie een spanning tussen de benadering van samenwerking tussen diverse partijen – zoals in de workshop over de samenwerking in Deventer – en het gouden duo gemeente en opbouwwerk."
- "Er moet toch ruimte zijn voor het opbouwwerk om een tegengeluid te laten horen bij de gemeente. Het opbouwwerk zou daarom onafhankelijk

moeten zijn. Zowel van de bewoners als van de gemeente."

- "Een voorwaarde voor een gouden duo is dat je ieders positie helder maakt en houdt."
- "Maak als opbouwwerk zelf ook duidelijk wat jouw rol in het succes is geweest. Dan is het voor de gemeente ook duidelijk wat de waarde van het opbouwwerk is."
- "Hoe werk je aan het tot stand komen van het gouden duo?"

Op die laatste vraag haakt Jan Vesters graag in: "Investeer in de relatie met de gemeente en gemeente, frustreer die relatie niet met wisselende politieke interventies."

Een deelnemer: "Het is toch een deel van je vak om je te verhouden tot een opdrachtgever met beperkte visie!"

Jan Vesters: "Dat is de schakelfunctie van het opbouwwerk en dat is inderdaad een wezenlijk onderdeel van het vak."

Een deelnemer rondt de workshop op mooie wijze af door weer op het opbouwwerk zelf te focussen: "Opbouwwerk laat zien wat je kunt leveren en waar je goed in bent. Presenteer je dus niet als vage 'klusdienst!'"

<

Gespreksleider: Joost van Alkemade (MOVISIE)

Gasten: Mariet Paes, (Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg in Noord Brabant), Wilma van Aalst (Divers) en Anja van Denzen (Libertas Leiden)

Notulist: Kitty van den Hoek (MOVISIE)

Wijkgezondheidswelzijn samen in de

Wijkgericht werken aan gezondheid krijgt op verschillende manieren vorm. De Buurt Onderwijs Sport projecten (BOS) zijn daar een goed voorbeeld van. Ook de toenemende samenwerkingsverbanden tussen zorg en welzijn getuigen hiervan. In Leiden fuseerden zelfs een welzijns- en zorginstelling tot de nieuwe organisatie Libertas Leiden.

Mariet Paes, directeur van de Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg in Noord Brabant, promoveerde dit jaar op haar onderzoek naar 25 jaar wijkgericht werken aan gezondheid in Den Bosch Oost. Tijdens de workshop Wijkgezondheidswerk schetst zij hoe gezondheidszorg en samenlevingsopbouw elkaar kunnen vinden in de wijk.

Samen Beter

In 1980 openden een groep wijkbewoners en beroepskrachten gezondheidscentrum Samen Beter in Den Bosch-Oost. In de statuten werd opgenomen dat het een voorziening zou worden voor en door bewoners. Verschillende zorg- en hulpverleners vonden er een plek: de huisarts, de fysiotherapeut, verslavingszorg, GGZ, maatschappelijk werk, het consultatiebureau, logopedisten en meer. Samen Beter (www.samenbeter.nl) is een robuust concept gebleken, dat nog altijd bestaat. De directe betrokkenheid van het opbouwwerk in het begin, is na verloop van tijd afgenomen door beperkte capaciteit bij de

welzijnsorganisatie. Inmiddels is Wilma van der Aalst, nu nog wijkcoördinator bij welzijnsorganisatie Divers, ingeschakeld om die samenwerking weer te versterken in lijn met de uitgangspunten van wijkgericht gezondheidswerk.

Het opbouwwerk heeft het onderwerp gezondheid niet consequent in het vizier. Toch zou wijkgericht werken aan gezondheid een standaard onderdeel moeten zijn van de toolkit opbouwwerk. De sociale, psychische en fysieke gezondheid van mensen zijn niet los te zien van elkaar. Het vergroten van het sociale netwerk van kwetsbare buurtbewoners verbetert dus op directe wijze hun gezondheid en kwaliteit van leven.

Rijkdom van buurtverhalen

Sociaal kapitaal draagt bij aan een goede gezondheid: het is één van de uitgangspunten van wijkgericht gezondheidswerk. Het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid bracht onlangs een rapport uit met een beeld van de gezondheid van bewoners in Vogelaarwijken. Mariet Paes geeft aan blij

te zijn met het rapport, maar het onvoldoende te vinden voor een compleet beeld. Kwalitatieve nuances, persoonlijke geschiedenissen en de diepere drijfveren van mensen gaan verloren in een dergelijk kwantitatief onderzoek. In haar onderzoek heeft Paes daarom juist gekozen voor diepte-interviews en het construeren van kwalitatief rijke verhalen van respondenten. (Een samenvatting van dit onderzoek vindt u terug in het artikel 'Wijkgezondheidswerk. Een studie naar 25 jaar wijkgericht werken aan gezondheid in Den Bosch Oost' door Catrinus Egas, 2008)

Trefpunt in de buurt

Op uitnodiging van Mariet Paes vertelt Netty Vorstenbosch over Trefpunt Oost: een huiskamer in Den Bosch-Oost voor mensen met en zonder psychiatrische achtergrond. Netty Vorstenbosch begon het Trefpunt in 1992 met een paar mensen die in de buurt in begeleide woonvormen woonden. Zij hadden moeite om sociale contacten op te doen en een zinvolle dagbesteding te vinden. Op het programma van Trefpunt Oost staan creatieve activiteiten en uitstapjes, maar gewoon een kop koffie drinken is ook mogelijk. Bezoekers van Trefpunt Oost staan dankzij deze voorziening prettiger in het leven, nemen meer initiatieven en zijn minder vaak ziek, weet Netty Vorstenbosch. Netty heeft van haar vrijwilligerswerk uiteindelijk een betaalde baan kunnen maken als projectleider van het Trefpunt. Ze is inmiddels met de VUT, maar het Trefpunt

werk: zorg en wijk

kan nog altijd op haar advies en hulp rekenen. Het concept is inmiddels in meerdere Bossche wijken uitgevoerd.

Zorg en welzijn voor kwetsbare groepen
We maken de overstap van Den Bosch naar Leiden. Anja van Denzen vertelt over het huwelijk tussen zorg en welzijn in de nieuwe organisatie Libertas Leiden. De zorgorganisatie was tien maal groter dan de welzijnspoot. In het fusietraject is dan ook veel aandacht besteed aan het overbruggen van cultuurverschillen. In een 'projectencarroussel' ontwikkelden de nieuwbakken collega's gezamenlijk een innovatief activiteiten aanbod waarin zorg met welzijn verbonden is. Inmiddels werken zij in integrale wijkteams samen.

Een voorbeeld van zo'n Libertas-project is het signaleringsnetwerk van buurtondernemers. Libertas heeft op gezette tijden contact met de winkeleigenaren uit de buurt. Deze lokale ondernemers hebben direct contact met bewoners, waaronder

kwetsbare mensen. Als de winkeliers signalen opvangen dat het met één van de bewoners of met een gezin niet goed gaat, dan spelen zij dit door aan Libertas. Voor deze inzet ontvangen de ondernemers een kleine vergoeding.

Een ander voorbeeld is de begeleiding van een Leidse senioren groep door een opbouwwerker. De wens van de groep is om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen. De opbouwwerker ondersteunt de senioren om antwoord te vinden op vragen die hierbij komen kijken. Zorg, gezondheid en samenlevingsopbouw zijn hierin dus verbonden.

Jongerenwerk

Naar aanleiding van een opmerking uit het publiek, wordt nog even gesproken over het jongerenwerk. Het bereik van Libertas onder jongeren is hetzelfde als toen het kinder- en jongerenwerk nog onder de LWO viel. Maar er valt nog wel wat te verbeteren aan de positionering van het

jeugdwerk. Libertas biedt diensten op het terrein van wonen, zorg en welzijn en dan denkt men toch al snel aan ouderen en mensen met beperkingen. Het kinder- en jongerenwerk is dus wel voortgezet onder Libertas, maar de zichtbaarheid ervan kan beter.

Completer aanbod

De workshop heeft in vogelvlucht laten zien dat er kansen liggen om zorg en welzijn te verbinden, maar eenvoudig is dat niet. Zoals één deelnemer het opmerkte: zorgers zijn gericht op gebreken, welzijn richt zich op potenties. Hoewel dit wat kort door de bocht is, toont het wel de kloof aan die overbrugd moet worden om wijkgericht werken aan gezondheid mogelijk te maken. De inzet: een completer aanbod voor cliënten en buurtbewoners wiens maatschappelijke netwerk onlosmakelijk is verbonden met hun fysieke, psychische en sociale gezondheid.

<

communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs.

Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politie museum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?
Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

CONSULTANTS DRUKWERK & DESIGN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

Stephensonstraat 7
4004 JA Tiel
Tel 0344 - 673485
Fax 0344 - 673486
www.stimio-tiel.nl